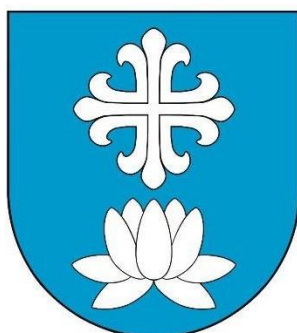

STRATEGIA
ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
W POWIECIE EŁCKIM
NA LATA 2023-2030

POWIAT EŁCKI

EŁK 2023

Spis treści

Wykaz skrótów	3
Wprowadzenie	4
1. Kontekst prawny i programowy strategii	6
1.1. Podstawowe akty prawne.....	6
1.2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi.....	8
2. Charakterystyka Powiatu Ełckiego	14
3. Infrastruktura społeczna	21
4. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych.....	24
5. Wyzwania lokalnej polityki społecznej.....	26
5.1. Aktywizacja zawodowa	26
5.2. Rodzina i dziecko.....	29
5.3. Niepełnosprawność i zdrowie psychiczne.....	32
5.4. Sytuacja osób starszych	36
5.5. Osoby i rodziny w kryzysie	38
6. Podsumowanie wdrażania Strategii do 2022 roku.....	42
7. Cele, priorytety i kierunki działań.....	45
Obszar 1. Rozwój lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny	46
Obszar 2. Satysfakcjonująca jakość życia osób z niepełnosprawnościami	48
Obszar 3. Efektywna polityka senioralna	50
Obszar 4. Rozwój kompetencji mieszkańców niezbędnych na rynku pracy	52
Obszar 5. Zdrowie i bezpieczeństwo mieszkańców	54
Obszar 6. Współpraca i potencjał w ramach powiatowej polityki społecznej.....	56
8. Zarządzanie realizacją strategii.....	58
8.1. Podstawowe założenia organizacyjne.....	58
8.2. Monitoring strategii	59
8.3. Aktualizacja strategii	59
8.4. Ramy finansowe.....	60
9. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej	62
10. Podsumowanie	63
Spis tabel	64
Spis wykresów	64

Wykaz skrótów

BDL GUS	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
DPS	Dom Pomocy Społecznej
MOPS/GOPS	Miejski/Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ełku
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PUP	Powiatowy Urząd Pracy w Ełku
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Olsztynie
ŚDS	Środowiskowy Dom Samopomocy
WTZ	Warsztat Terapii Zajęciowej

Wprowadzenie

Powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych jest głównym narzędziem planistycznym polityki społecznej prowadzonej na terenie powiatu przez jednostki samorządu terytorialnego we współpracy z organami administracji rządowej, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi i osobami fizycznymi. Nadrzędnym celem tych działań powinno być kreowanie lokalnych warunków (materialnych, instytucjonalnych, organizacyjnych, społecznych itp.) umożliwiających mieszkańcom prowadzenie satysfakcjonującego życia w różnych sferach aktywności, w szczególności rodzinnej, zawodowej, zdrowotnej, edukacyjnej, obywatelskiej i kulturalnej.

Obowiązek opracowania i realizacji strategii rozwiązywania problemów społecznych przez powiat wynika wprost z art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Zakres tego dokumentu obejmuje przede wszystkim ramy funkcjonalne i kompetencje podmiotów działających w systemie pomocy społecznej oraz rynku pracy, uwzględniając jednak interdyscyplinarne rozwiązania służące wczesnemu wykrywaniu sytuacji trudnych, których doświadczają osoby i rodziny zamieszkujące powiat, a także podejmowaniu działań profilaktycznych adresowanych do całej lokalnej społeczności.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Ełckim na lata 2023-2030 stanowi kompleksowy, długofalowy dokument określający cele, priorytety i kierunki niezbędnych działań stanowiących odpowiedź na zdiagnozowane niezaspokojone potrzeby i bariery aktywności mieszkańców powiatu. Został przygotowany z uwagi na wygasanie okresu obowiązywania *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Ełckim na lata 2016-2022*.

Jakkolwiek planowanie strategiczne zwykle jest obarczone trudnościami oraz ryzykiem związanym ze zmiennością i dynamiką zjawisk oraz procesów społecznych, to niniejszy dokument był opracowywany w dość trudnym okresie, z uwagi na sytuację, której na tak dużą skalę nasze społeczeństwo wcześniej nie doświadczyło. Lata 2020-2021 zdominowane były przez stan pandemii Covid-19 i związane z nim ograniczenia, które poważnie wpłynęły na funkcjonowanie zarówno jednostek samorządu terytorialnego, jak i całego społeczeństwa. Wystarczy wskazać na ograniczenia w działalności gospodarczej, zmniejszenie zakresu lub wyłączenie funkcjonowania instytucji i zakładów pracy, wprowadzenie pracy zdalnej oraz nauki on-line w przedszkolach, szkołach i na uczelniach wyższych, a także izolację społeczną. Dopiero pierwszy kwartał 2022 roku przyniósł zmniejszenie zagrożenia epidemiologicznego oraz zniesienie większości obostrzeń. Jednocześnie był to czas, kiedy Rosja zaatakowała militarnie Ukrainę, co spowodowało napływ około 2 mln uchodźców wojennych do Polski w ciągu kilkunastu dni. Po roku od rozpoczęcia działań wojennych, w Ukrainie nadal trwała wojna.

Podstawą planowania strategicznego w jednostce samorządu terytorialnego, a więc również podstawą niniejszego dokumentu, jest diagnoza, która jako rodzaj badania ma na celu identyfikację, opis oraz wyjaśnienie zjawisk i procesów w określonej sferze, a także opracowanie wniosków oraz wskazówek, na podstawie których będzie możliwe zaplanowanie działań zmierzających do wprowadzenia zmian w tej sferze. Diagnoza aktualnej sytuacji społecznej uwzględnia czynniki determinujące warunki i jakość życia ludności, a także zewnętrzne objawy i

przyczyny dominujących problemów – w ujęciu zarówno statycznym jak i dynamicznym, opisującym obserwowalne tendencje przynajmniej na przestrzeni ostatnich 3-5 lat.

Wśród głównych źródeł danych, wykorzystanych do opracowania diagnozy sytuacji społecznej, należy wskazać Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, Oceny Zasobów Pomocy Społecznej i sprawozdania MRiPS-03 sporządzane przez Powiat oraz gminy; sprawozdania z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ełku, Raporty o stanie Powiatu, dane i sprawozdania Powiatowego Urzędu Pracy w Ełku, a także inne informacje, w szczególności udostępnione przez gminy, w tym przez zespoły interdyscyplinarne oraz gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych.

1. Kontekst prawny i programowy strategii

1.1. Podstawowe akty prawne

Podstawą ustroju Polski jest ustawa zasadnicza, czyli Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. W preambule Konstytucji zostały określone fundamentalne wartości, które decydują o harmonijnym funkcjonowaniu bytu państwowego: poszanowanie wolności i sprawiedliwości, współdziałanie władz, dialog społeczny oraz zasada pomocniczości (subsydiarności) umacniająca uprawnienia obywateli i ich wspólnot. Ponadto rozdział pierwszy Konstytucji RP wprowadza szereg zasad ustrojowych, wśród których należy wskazać w szczególności „demokratyczne państwo prawne, urzeczywistniające zasady sprawiedliwości społecznej” (art. 2 i 7 Konstytucji). Oznacza to, że:

- 1) władzę sprawuje naród poddający swoje organy przedstawicielskie cyklicznej legitymizacji w wolnych i powszechnych wyborach;
- 2) organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa;
- 3) ochrona słabszych ekonomicznie jednostek i grup ludności wyraża się w istnieniu odpowiednich zabezpieczeń społecznych i usług socjalnych świadczonych przez państwo i różne wspólnoty samorządowe.

Urzeczywistnianie zasady „sprawiedliwości społecznej” odbywa się w praktyce w oparciu o akty normatywne niższego rzędu, zwłaszcza ustawę z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej*. W myśl art. 2 ust. 1 tejże ustawy „Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości”. Tak rozumianą działalność organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Ustawa podkreśla, iż pomoc społeczna powinna wspierać osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb, aby mogły żyć w warunkach odpowiadających godności człowieka. Ale zarazem wymaga od klientów współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Jak już zostało zasygnalizowane we wstępie, opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi, w świetle art. 19 ust. 1 pkt 1 ustawy *o pomocy społecznej*, zadanie własne powiatu o charakterze obowiązkowym, w ramach którego należy uwzględnić programy pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami. Ustawa precyzuje ponadto, w art. 16b pkt 2, elementy, które musi zawierać strategia. Są to:

- 1) diagnoza sytuacji społecznej, w tym określenie zdolności podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych;
- 2) prognoza zmian w okresie objętym strategią,

- 3) określenie celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii i jej ram finansowych, a także wskaźników realizacji działań.

Zgodnie z pkt 3 powyższego artykułu Strategia opracowana przez gminę i powiat określa usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybach, o których mowa w tej ustawie.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić m.in. następujące:

- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym;
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie;
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii;
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego;
- Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej;
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych;
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Nie sposób w tym miejscu wymienić, a tym bardziej omówić wszystkich aktów prawnych regulujących obszar lokalnej polityki społecznej. Należy jednak nadmienić, iż kluczowym aktem o znaczeniu ustrojowym jest ustawa o samorządzie powiatowym. W oparciu o nią powiaty działają po to, aby zaspokajać zbiorowe potrzeby zamieszkującej ich teren ludności. Posiadają kompetencje do realizacji zadań użyteczności publicznej o charakterze ponadgminnym, w szczególności w zakresie pomocy społecznej, przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy, wspierania osób niepełnosprawnych, promocji i ochrony zdrowia, edukacji publicznej, kultury fizycznej i turystyki, porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, a także polityki prorodzinnej. Ogólnie określone w ustawie ustrojowej zadania powiatu znajdują doprecyzowanie w innych aktach normatywnych tego samego rzędu, m.in. w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych czy w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, które wraz z ustawą o pomocy społecznej tworzą zręby systemu pomocy i wsparcia dla osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.

1.2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi

Uwarunkowania programowe lokalnej polityki społecznej znajdują swoje źródła w dokumentach strategicznych różnych szczebli: międzynarodowego, europejskiego, krajowego, regionalnego oraz lokalnego. Stanowią one kierunkowe wytyczne dla działań jednostek samorządu terytorialnego, zapewniając spójność działań i realizację nadrzędnych celów polityki poszczególnych szczebli.

Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030

Analizując kontekst międzynarodowy, należy zwrócić uwagę w szczególności na *Agendę na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030*, przyjętą w dniu 25 września 2015 roku przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych. Stanowi ona plan transformacji w dziedzinach o kluczowym znaczeniu dla ludzkości, tj.: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój i partnerstwo, mając na celu wyeliminowanie ubóstwa i głodu, ochronę planety przed degradacją oraz podejmowanie pilnych działań w zakresie zmian klimatu; zapewnienie wszystkim ludziom możliwości korzystania z dobrodziejstw dostatniego i satysfakcjonującego życia oraz to, aby postęp gospodarczy, społeczny i technologiczny przebiegał w zgodzie z naturą; wspieranie pokojowego, sprawiedliwego i inkluzywnego społeczeństwa, wolnego od lęku i przemocy oraz mobilizowanie środków do wdrożenia Agendy 2030 przy udziale wszystkich krajów, interesariuszy i obywateli. W ramach Agendy określono 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Z punktu widzenia polityki społecznej istotne są cele odnoszące się do eliminacji ubóstwa i głodu, zapewnienia wszystkim ludziom zdrowego życia oraz edukację wysokiej jakości, osiągnięcia równości płci, uczynienia miast i osiedli ludzkich bezpiecznymi i stabilnymi, a także budowy na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu.

Europejski Zielony Ład

W grudniu 2019 roku Komisja Europejska przyjęła Strategię w sprawie *Europejskiego Zielonego Ładu*¹. To nowe podejście zakłada przekształcenie Europy do 2050 roku w neutralne klimatycznie, sprawiedliwe i dostatnie społeczeństwo o nowoczesnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarce, w której „wzrost gospodarczy będzie oddzielony od wykorzystania zasobów naturalnych”. Rok później unijni przywódcy zaaprobowali nowy wiążący cel polityki klimatycznej, zakładający ograniczenie do 2030 roku unijnych emisji netto gazów cieplarnianych o co najmniej 55% w porównaniu z poziomem z roku 1990. Ten nowy, ambitny cel będzie musiał znaleźć odzwierciedlenie w działaniach z dziedziny środowiska, energetyki, transportu, przemysłu, budownictwa, rolnictwa i szeregu innych. W związku z tym, na szczeblu unijnym przyjmowane są dokumenty doprecyzowujące ramy instytucjonalne, prawne i finansowe EZŁ, w tym m.in.: Mechanizm sprawiedliwej transformacji – wprowadzany, aby finansowo i technicznie wesprzeć regiony, które w największym stopniu ucierpią w wyniku przechodzenia na gospodarkę

¹ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów *Europejski Zielony Ład*, Bruksela, dnia 11.12.2019, COM(2019) 640 final.

niskoemisyjną. Zakłada on m.in. poszerzenie możliwości zatrudnienia i zmiany kwalifikacji, zwiększanie energooszczędności mieszkań i zwalczanie ubóstwa energetycznego, uatrakcyjnianie dla inwestorów przejścia na technologie niskoemisyjne, zapewnianie wsparcia finansowego i inwestowanie w badania i innowacje, inwestowanie w nowe zielone miejsca pracy, zrównoważony transport publiczny, łączność cyfrową i ekologiczną infrastrukturę energetyczną.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

Na szczeblu krajowym istotne znaczenie ma *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*. Główny cel tego dokumentu stanowi poprawa jakości życia Polaków, przy czym jakość życia jest tu rozumiana kompleksowo jako dobrostan w różnych obszarach życia: długości życia w ogóle, długości życia w zdrowiu, większej satysfakcji z wykonywania pracy, lepszych warunków łączenia kariery zawodowej z życiem prywatnym i rodzinnym, sprawnej sieci bezpieczeństwa socjalnego nastawionej na pomoc, której celem jest zwiększenie szans na aktywność społeczną i zawodową i dbałość o przeciwdziałanie różnym formom wykluczenia, dostępności dóbr i usług publicznych bez względu na status rodzinny i miejsce zamieszkania, otwartych warunków uczestnictwa w życiu publicznym, bezpieczeństwa dochodów na starość, środowiskowego poczucia równowagi w odniesieniu do warunków krajobrazowych, naturalnego stanu otoczenia oraz żywności, udziału w kulturze, poczucia satysfakcji z życia. Osiągnięcie wskazanego celu będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach: konkurencyjności i innowacyjności; równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski oraz efektywności i sprawności państwa.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) została przyjęta w 2017 roku przez Radę Ministrów jako aktualizacja *Strategii Rozwoju Kraju 2020*. Określa ona podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym oraz przestrzennym, przedstawiając nowy model rozwoju, czyli rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Główny cel Strategii stanowi „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa stanowi *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030*. Przewidziano w niej rozwój kraju jako społecznie i terytorialnie zrównoważony, dzięki któremu efektywnie będą rozwijane oraz wykorzystywane miejscowe zasoby i potencjały wszystkich regionów. Celem takiego modelu jest wspomaganie w szczególności obszarów, które nie mogą w pełni rozwinąć swojego potencjału rozwojowego, bo utraciły swoje funkcje społeczno-gospodarcze, przez co stały się mniej odporne na różne zjawiska kryzysowe. Jednym z celów Strategii jest zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski przez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo. Dlatego w dokumencie wskazano obszary

strategicznej interwencji, które otrzymają szczególne wsparcie (są to obszary zagrożone trwałą marginalizacją, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, Śląsk i tereny Polski wschodniej).

Strategia Rozwoju Usług Społecznych

Z punktu widzenia polityki społecznej istotnym dokumentem jest *Strategia Rozwoju Usług Społecznych* została przyjęta w dniu 7 czerwca 2022 roku przez Radę Ministrów. Jej główny cel stanowi deinstytucjonalizacja, czyli przechodzenie od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej. Wśród najważniejszych założeń tego dokumentu można wskazać:

- zwiększenie udziału rodzin i rodzinnych form pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dzieci,
- zbudowanie skutecznego i trwałego systemu świadczenia usług społecznych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,
- włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami dające możliwość życia w społeczności lokalnej niezależnie od stopnia niepełnosprawności,
- stworzenie skutecznego systemu usług społecznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności oraz osób zagrożonych bezdomnością.

Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030

W dniu 13 września 2021 roku Rada Ministrów przyjęła *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030*. Priorytety określone w dokumencie koncentrują się na zagadnieniach takich jak usługi społeczne dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży; przeciwdziałanie bezdomności i wykluczeniu mieszkaniowemu; wspieranie osób i rodzin poprzez działania instytucji pomocy społecznej oraz podmiotów ekonomii społecznej; a także wspieranie integracji cudzoziemców poprzez rozwój usług społecznych dla migrantów oraz wsparcie integracji na rynku pracy.

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej

Istotnym dokumentem jest również *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej*, którego cel główny brzmi: „Do roku 2023 podmioty ekonomii społecznej i solidarnej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób

zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostarczycielami usług użyteczności publicznej i realizatorami zadań z zakresu rozwoju lokalnego”. Jest on realizowany poprzez cele szczegółowe:

- 1) Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych użyteczności publicznej oraz zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego.
- 2) Zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- 3) Zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej na rynku.
- 4) Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej i solidarnej.

W świetle Programu uwolnienie potencjału sektora ekonomii społecznej i solidarnej wymaga podjęcia skoordynowanych działań, dzięki którym rozwijać się będą cechy podmiotów działających w sektorze, takie jak zdolność do aktywizacji i reintegracji traktowanych podmiotowo osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; koncentracja na potrzebach społeczności lokalnych oraz bazowanie na ich zasobach; działania na rzecz dobra wspólnego przez m.in. realizację zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego; a także samodzielność, samopomoc i samowystarczalność. Aspekty te są ważne i w związku z tym niejednokrotnie przywoływane również w strategii rozwiązywania problemów społecznych.

Program rządowy Dostępność Plus 2018-2025

Istotna jest również implementacja na szczeblu powiatowym rozwiązań przewidywanych w ramach *Programu rządowego Dostępność Plus 2018-2025*, ustanowionego Uchwałą nr 102/2018 Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2018 r. Jego główny cel stanowi poprawa dostępności przestrzeni publicznej, produktów i usług w głównych obszarach wsparcia takich jak architektura, transport, edukacja, służba zdrowia, cyfryzacja i usługi. Dostępność dotyczy w szczególności osób na wózkach inwalidzkich, poruszających się o kulach, o ograniczonej możliwości poruszania się; osób niewidomych i słabo widzących, osób głuchych i słabo słyszących, osób głuchoniewidomych, osób z niepełnosprawnościami psychicznymi i intelektualnymi, osób starszych i osłabionych chorobami, kobiet w ciąży, osób z małymi dziećmi, w tym z wózkami dziecięcymi, osób mających trudności w komunikowaniu się z otoczeniem (także z rozumieniem języka pisanego albo mówionego) oraz osób o nietypowym wzroście (w tym również dzieci).

Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – uczestnictwo – solidarność

W obszarze polityki senioralnej na uwagę zasługuje *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – uczestnictwo – solidarność*, przyjęta Uchwałą nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. Cel polityki społecznej wobec osób starszych stanowi podnoszenie jakości życia seniorów poprzez umożliwienie im pozostawania jak najdłużej samodzielnymi i aktywnymi oraz zapewnienie bezpieczeństwa. Obszary dotyczące ogółu osób starszych to m.in. kształtowanie pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie, uczestnictwo w życiu

społecznym, tworzenie warunków umożliwiających wykorzystanie potencjału osób starszych jako aktywnych uczestników życia gospodarczego i rynku pracy, profilaktyka chorób, promocja zdrowia, zwiększanie bezpieczeństwa fizycznego, tworzenie warunków do solidarności i integracji międzypokoleniowej, a także działania na rzecz edukacji dla starości (kadry opiekuńcze i medyczne), do starości (całe społeczeństwo), przez starość (od najmłodszego pokolenia) oraz edukacja w starości (osoby starsze). Obszary uwzględniające działania wobec niesamodzielnych osób starszych to w szczególności ułatwienie dostępu do usług wzmacniających samodzielność oraz dostosowanie środowiska zamieszkania do możliwości funkcjonalnych niesamodzielnych osób starszych, zapewnienie optymalnego dostępu do usług zdrowotnych, rehabilitacyjnych i opiekuńczo-pielęgnacyjnych, a także system wsparcia nieformalnych opiekunów niesamodzielnych osób starszych przez instytucje publiczne.

Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030

Obszar wsparcia osób z niepełnosprawnościami również opiera się obecnie na dokumencie strategicznym, jakim jest *Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030*, przyjęta w dniu 16 lutego 2021 roku przez Radę Ministrów. Jej główny cel stanowi włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Dokument składa się z ośmiu priorytetów, takich jak niezależne życie, dostępność, edukacja, praca, warunki życia i ochrona socjalna, budowanie świadomości oraz koordynacja. W ich ramach planowane są takie działania jak np. zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości pełnego udziału w życiu społecznym, publicznym i politycznym, przeprowadzenie procesu deinstytucjonalizacji, wczesna pomoc, edukacja włączająca, aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami, modyfikacja i uzupełnienie systemu wsparcia zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, zapobieganie powstawaniu i pogłębianiu się niepełnosprawności, dostęp do usług zdrowotnych oraz zwiększenie efektywności procesu leczenia, profilaktyka i leczenie w obszarze zdrowia psychicznego oraz środowiskowy system wsparcia osób z problemami zdrowia psychicznego i inne.

Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego

Na poziomie regionalnym w dniu 18 lutego 2020 roku Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego uchwalił strategię rozwoju regionu pn. *Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego*, która zastąpiła dotychczasową strategię obowiązującą do 2025 roku. Zmiany osadzone są w tej samej wizji rozwoju, którą Zarząd Województwa chce urzeczywistniać w układzie trzech kluczowych priorytetów: społeczeństwo, gospodarka i relacje. Modyfikacji uległ układ celów strategicznych z wyraźnym położeniem akcentów na kompetencje mieszkańców. W latach 2020-2030 w centrum strategii stawiany jest mieszkanie regionu.

W dniu 28 września 2021 roku została przyjęta przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego *Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030*. Dokument ten zakłada jako cel główny: „Wzmocnienie spójności społecznej regionu Warmii i Mazur oraz poprawa warunków życia mieszkańców przy współpracy środowisk lokalnych i partnerów działających w obszarze polityki społecznej”. Cel ten będzie realizowany w siedmiu obszarach i celach strategicznych:

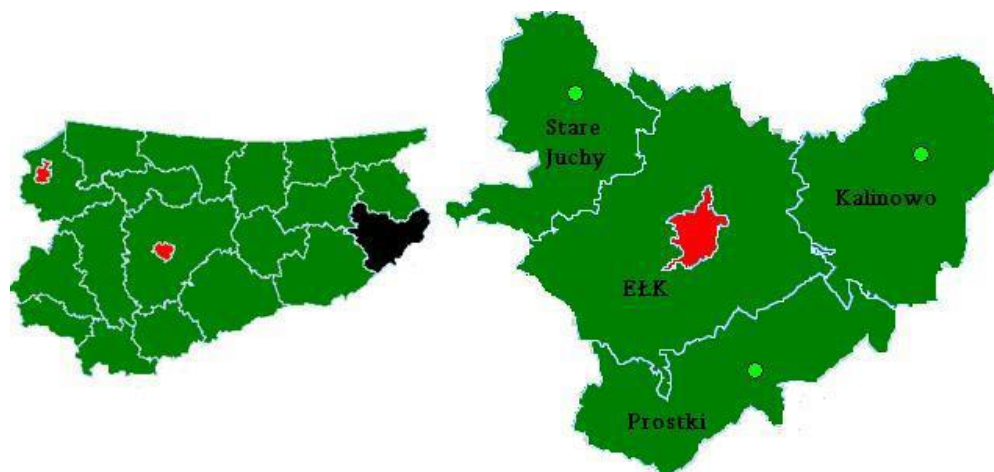
1. Rodzina - cel: Wzmocnienie aktywności oraz samodzielności osób i rodzin.
2. Seniorzy - cel: Wzrost jakości życia osób starszych.
3. Osoby z niepełnosprawnościami - cel: Zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami w życiu rodzinnym, społecznym i zawodowym.
4. Profilaktyka uzależnień i przeciwdziałanie przemocy - cel: Zintegrowanie i wzmacnianie działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów związanych z uzależnieniami oraz zjawiskiem przemocy.
5. Wspieranie zatrudnienia - cel: Ograniczenie bezrobocia oraz bierności zawodowej wśród mieszkańców województwa.
6. Ekonomia społeczna i solidarna - cel: Zwiększenie udziału ekonomii społecznej i solidarnej w rozwoju społeczności lokalnych.
7. Kapitał społeczny - cel: Budowanie spójności społecznej poprzez wzmocnienie kapitału społecznego.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Etckim na lata 2023-2030 stanowi odpowiedź na zdiagnozowane wyzwania i problemy, jakich doświadczają mieszkańcy powiatu, a jednocześnie odpowiadając na współczesne trendy w polityce społecznej.

2. Charakterystyka Powiatu Ełckiego

Powiat Ełcki położony jest we wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego, granicząc z powiatami: oleckim, giżyckim i piskim, a także powiatami suwalskim, augustowskim i grajewskim należącymi do województwa podlaskiego. W skład powiatu wchodzi gmina miasto Ełk (stolica powiatu, trzecie co do wielkości miasto województwa warmińsko-mazurskiego) oraz gminy wiejskie: Ełk, Kalinowo, Prostki i Stare Juchy. Obszar powiatu zajmuje 1 112 km², natomiast gęstość zaludnienia w 2021 roku wynosiła tu 80 osób/km².

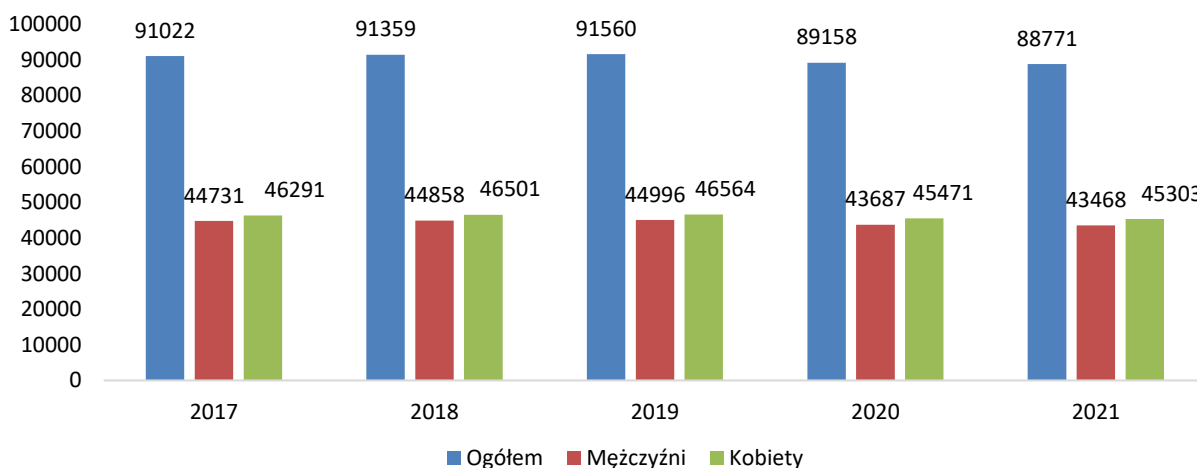
Rysunek 1. Powiat Ełcki

Źródło: Raport o stanie Powiatu Ełckiego w 2021 roku.

W końcu 2021 roku Powiat Ełcki zamieszkiwany był przez 88 771 osób, co oznacza, że w porównaniu do 2017 roku liczba mieszkańców zmniejszyła się o 2 251 osób, tj. o 2,5%. W odniesieniu do 2020 roku liczba mieszkańców spadła o 387 osób, czyli o 0,4%. W analizowanej perspektywie czasu tendencja spadkowa rozpoczęła się w 2019 roku i od tego czasu utrzymywała się, dotycząc zarówno liczby kobiet, jak i liczby mężczyzn. W 2021 roku kobiety, w liczbie 45 303 stanowiły 51,0% ogółu ludności powiatu, podczas gdy mężczyźni to 49,0% (43 468 osób). W porównaniu do 2017 roku liczba kobiet zmniejszyła się o 988 (o 2,1%), a liczba mężczyzn o 1 263 (o 2,8%).

Wykres 1. Zmiany liczby ludności w Powiecie Ełckim w latach 2017-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Współczynnik feminizacji w powiecie w całym okresie 2017-2021 kształtował się na poziomie 103-104, co oznacza, że na każdych 100 mężczyzn przypadały tu 103 lub 104 kobiety. Na najwyższym poziomie wskaźnik ten kształtował się w 2021 roku w Ełku, gdzie wynosił 109, a na najniższym w gminie Kalinowo (89).

Biorąc pod uwagę liczbę ludności faktycznie zamieszkującej daną jednostkę samorządu terytorialnego, najliczniej zamieszkaną gminą w powiecie jest gmina miejska Ełk, która w 2021 roku liczyła 60 248 mieszkańców, co stanowiło 67,9% ludności powiatu. Warto tu wskazać, że Ełk jest trzecim, po Olsztynie i Elblągu, największym miastem w województwie warmińsko-mazurskim. W dalszej kolejności należy wskazać gminę wiejską Ełk, liczącą 12 108 mieszkańców (13,6%), gminę Prostki (6 792 osoby; 7,7%), gminę Kalinowo (6 242 osoby; 7,0%) oraz gminę Stare Juchy (3 381 osób; 3,8%). W latach 2017-2021 wzrost liczby ludności odnotowano jedynie w gminie wiejskiej Ełk (o 5,3%), co jest związane z procesami suburbanizacji i przenoszeniem się mieszkańców na tzw. przedmieścia.

Tabela 1. Ludność Powiatu Ełckiego według gmin w latach 2017-2021

Wyszczególnienie	Liczba ludności		Odsetek w ludności powiatu	
	2017	2021	2017	2021
Powiat Ełcki	91 022	88 771	-	-
Ełk	61 523	60 248	67,6%	67,9%
Ełk (gmina wiejska)	11 495	12 108	12,6%	13,6%
Kalinowo	6 785	6 242	7,5%	7,0%
Prostki	7 379	6 792	8,1%	7,7%
Stare Juchy	3 840	3 381	4,2%	3,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na spadek liczby ludności w powiecie wpływ miało przede wszystkim kształtowanie się przyrostu naturalnego, w tym w szczególności wzrost liczby zgonów w okresie pandemii Covid-19. W 2021 roku przyrost naturalny wynosił -360, przy czym liczba zgonów wynosiła 1 089, a liczba urodzeń żywych 729. Saldo migracji natomiast w całym analizowanym okresie kształtowało się na dodatnim poziomie, aczkolwiek z roku na roku coraz mniejszym. W 2021 roku wynosiło 18, co oznacza, że o tyle więcej osób zameldowało się w powiecie niż z niego wymeldowało. Dla porównania wartość salda migracji w 2017 roku to 264. Warto tu nadmienić, że najwyższym saldem migracji w latach 2017-2021 charakteryzowała się gmina wiejska Ełk, gdzie przyjmowało ono wartości od 124 w 2017 roku do 183 w 2019 roku.

Istotnym aspektem w kontekście zmian ludnościowych jest również postępujące zjawisko „starzenia się” społeczeństwa. Stanowi ono efekt wydłużania się czasu życia ludzkiego, któremu sprzyja poprawa dostępności do ochrony zdrowia, szeroko zakrojona profilaktyka zdrowotna oraz lepsza jakość życia i warunki bytowe, przy jednoczesnym spadku bądź niewielkich wartościach

przyrostu naturalnego. Społeczeństwo powiatu podlega temu procesowi, podobnie jak ludność województwa warmińsko-mazurskiego, Polski oraz państw Europy Zachodniej. Świadczą o tym przede wszystkim dane dotyczące odsetka mieszkańców według ekonomicznych grup wieku.

Tabela 2. Wybrane dane i wskaźniki demograficzne dla Powiatu Ełckiego w latach 2017-2021

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Przyrost naturalny	130	38	53	-106	-360
Urodzenia żywe	964	863	897	862	729
Zgony	834	825	844	968	1 089
Saldo migracji	264	209	115	108	18
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	27,1	28,2	29,6	31,7	32,9
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	19,4	20,3	21,3	23,0	23,9
Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	13,6	14,1	14,7	15,6	16,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

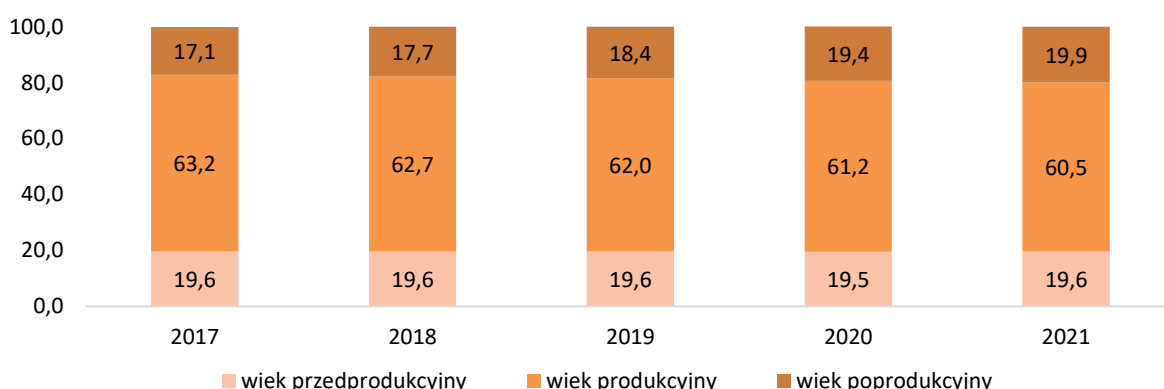
W latach 2017-2021 miało miejsce:

- ✓ utrzymanie poziomu odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia – na poziomie 19,6%;
- ✓ spadek odsetka osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) – z 63,2% do 60,5%;
- ✓ wzrost odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) – z 17,1% do 19,9%.

Porównanie odsetka seniorów w ogólnej liczbie mieszkańców w roku 2017 i 2021 obrazuje zmiany, które nastąpiły w ciągu zaledwie pięciu lat. Podczas gdy w 2017 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 27,1 seniorów, w 2021 roku wskaźnik ten wynosił już 32,9. Współczynnik obciążenia demograficznego zwiększył się z poziomu 19,4 do 23,9; natomiast odsetek osób w wieku 65 lat i więcej wzrósł z 13,6% do 16,2%. Spośród gmin wchodzących w skład powiatu, największym odsetkiem osób w poprodukcyjnym okresie życia charakteryzowała się gmina Stare Juchy (21,5%), a w drugiej kolejności Ełk (20,8%). Na najniższym poziomie odsetek ten kształtował się w gminie wiejskiej Ełk (16,5%).

W świetle danych z lat 2018-2021 rośnie mediana wieku ludności, która w 2021 roku wynosiła dla ogółu mieszkańców powiatu 40,5 lat, przy czym dla mężczyzn było to 39 lat, a dla kobiet 42 lata. Ma to związek z tym, że obecnie w Polsce kobiety żyją ogólnie dłużej niż mężczyźni.

Wykres 2. Struktura ludności Powiatu Ełckiego według ekonomicznych grup wieku w latach 2017-2021 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na sytuację społeczno-ekonomiczną powiatu istotny wpływ wywiera kondycja lokalnego rynku. Wyraża się ona m.in. w potencjale zatrudnieniowym dominujących form działalności gospodarczej, strukturze podmiotów gospodarki narodowej, stopie bezrobocia oraz aktywności zawodowej mieszkańców.

Na obszarze Powiatu Ełckiego w 2021 roku zarejestrowanych było 8 119 podmiotów gospodarki narodowej. W porównaniu do 2019 roku liczba ta wzrosła o 596, czyli o 7,9%, natomiast w odniesieniu do 2020 roku nastąpiło jej zwiększenie o 258 podmiotów (o 3,3%). Nasycenie podmiotami gospodarki narodowej w powiecie jest niższe niż ogólnie w województwie warmińsko-mazurskim. Na każde 10 tysięcy mieszkańców w 2021 roku przypadało tu 915 podmiotów, podczas gdy w województwie wskaźnik ten kształtował się na poziomie 1 024. Wskaźnik w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców wynosił w powiecie 91, natomiast w województwie 102.

Tabela 3. Wybrane dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Powiecie Ełckim w latach 2019-2021

Wyszczególnienie	2019	2020	2021
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	7 523	7 861	8 119
- 0-9 pracowników	7 233	7 575	7 832
- 10-49 pracowników	228	223	224
- 50-249 pracowników	60	61	61
- 250 i więcej pracowników	2	2	2
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności	822	882	915
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności	82	88	91
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	60	65	68

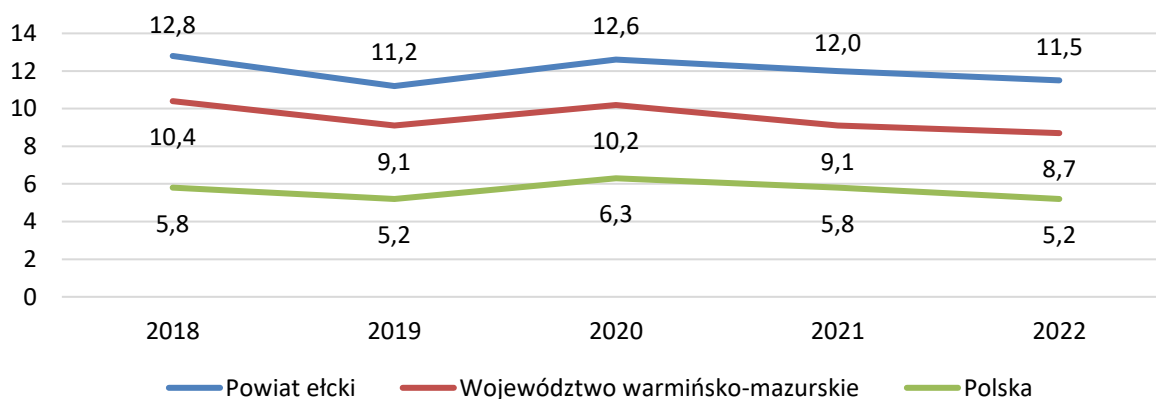
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Największa liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowana jest w gminie miejskiej Ełk – w 2021 roku były to 6 074 podmioty, stanowiące 74,8% wszystkich podmiotów z terenu powiatu. W drugiej kolejności są to podmioty z terenu gminy wiejskiej Ełk – 1 231 podmiotów (15,2%).

Warto zauważyć, że aż 96,5% podmiotów zarejestrowanych w powiecie stanowią podmioty zatrudniające do 9 osób, w tym osoby fizyczne prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą. W świetle danych GUS, w 2021 roku w powiecie funkcjonowały ponadto 224 podmioty o liczbie pracowników w przedziale 10-49 (2,8% ogółu), 61 podmiotów zatrudniających od 50 do 249 osób (0,8%) oraz 2 podmioty mające od 250 pracowników wzwyż (0,02%). Biorąc pod uwagę rodzaj prowadzonej działalności w 2021 roku najwięcej podmiotów funkcjonowało w sekcjach F *Budownictwo* (1 442; 79,3% ogółu) oraz G *Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle* (1 431; 17,6%). W dalszej kolejności należy wskazać sekcję SiT *Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby* (688; 8,5%), sekcję M *Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna* (624; 7,7%), sekcję H *Transport i gospodarka magazynowa* (616; 7,6%), sekcję Q *Opieka zdrowotna i pomoc społeczna* (598; 7,4%), sekcję L *Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości* (596; 7,3%) oraz sekcję C *Przetwórstwo przemysłowe* (511; 6,3%). W pozostałych sekcjach funkcjonowało po mniej niż 500 podmiotów.

O sytuacji społeczno-ekonomicznej danego obszaru może świadczyć wysokość stopy bezrobocia oraz jej relacja w stosunku do wartości krajowych i wojewódzkich. Obrazuje ona procentowy stosunek liczby ludności bezrobotnej do liczby ludności aktywnej zawodowo.

Wykres 3. Stopa bezrobocia w Powiecie Ełckim na tle Polski i Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 2018-2022

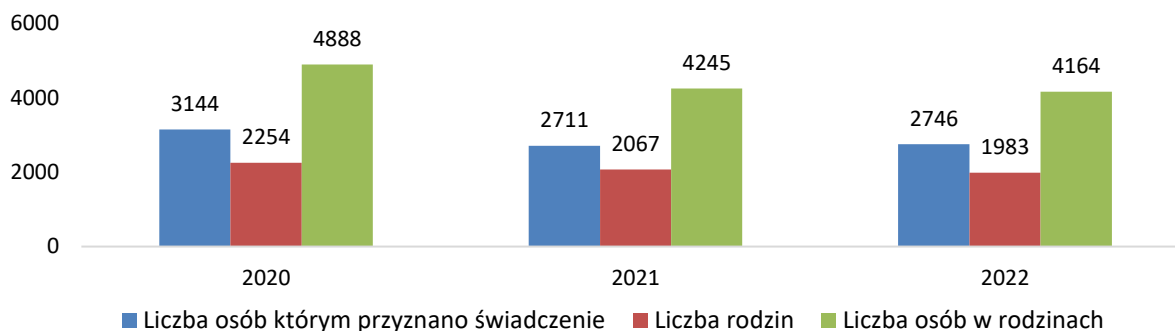
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na koniec grudnia 2021 roku w Powiecie Ełckim stopa bezrobocia wyniosła 11,5%, co oznacza, że była wyższa od jej wartości w województwie (o 2,8 punktu) i w Polsce (o 6,3 punktu). Podobnie jak w całym kraju, również w powiecie, do 2019 roku odnotowywany był jej spadek, następnie w 2020 roku uległa zwiększeniu, by w latach 2021-2022 nadal wykazywać tendencję spadkową.

Charakterystyka aktywności zawodowej mieszkańców powiatu wymaga również odniesienia się do liczby osób pracujących i bezrobotnych. W świetle danych GUS w 2021 roku liczba pracujących w Powiecie Ełckim wynosiła 17 695 osób i spadła w porównaniu do 2018 roku o 391 osób, tj. o 2,2%. Liczba bezrobotnych natomiast w ostatnim dniu 2021 roku wynosiła 3 391 i zmniejszyła się w odniesieniu do 2018 roku o 621 osób, tj. o 15,5%.

Według danych ośrodków pomocy społecznej w 2022 roku świadczenia z pomocy społecznej w Powiecie Ełckim otrzymało 2 746 osób z 1 983 rodzin, w których żyły łącznie 4 164 osoby. W porównaniu do 2020 roku liczba osób, którym przyznano świadczenia zmniejszyła się o 398, tj. o 12,7%, natomiast liczba osób w rodzinach korzystających ze wsparcia spadła o 724, czyli o 14,8%. Liczba rodzin zmniejszyła się o 271, tj. o 12,0%.

Wykres 4. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w ramach OPS z Powiatu Ełckiego w latach 2020-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS oraz ROPS w Olsztynie.

Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, pomoc społeczna udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; potrzeba ochrony macierzyństwa; bezrobocie; niepełnosprawność; długotrwała lub ciężka choroba; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; przemoc w rodzinie; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; alkoholizm, narkomania, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; trudności w integracji osób, które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy; zdarzenie losowe, sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Analiza danych pochodzących z ośrodków pomocy społecznej za 2022 rok pozwala stwierdzić, że do głównych powodów udzielania świadczeń mieszkańcom gmin Powiatu Ełckiego należy zaliczyć:

- 1) długotrwałą lub ciężką chorobę – 1 231 rodzin (2 092 osoby w rodzinach),
- 2) ubóstwo² – 1 098 rodzin (2 192 osoby),
- 3) bezrobocie – 978 rodzin (2 505 osób),
- 4) niepełnosprawność – 802 rodziny (1 311 osób),
- 5) potrzebę ochrony macierzyństwa – 276 rodzin (1 346 osób), w tym potrzebę ochrony wielodzietności (203 rodziny, 1 072 osoby),
- 6) bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 200 rodzin (730 osób).

² Ubóstwo nie jest samoistną przyczyną udzielenia pomocy społecznej – zawsze występuje przynajmniej z jednym innym powodem.

Tabela 4. Powody korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Elckiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	1 301	2 660	1 126	2 129	1 098	2 192
Sieroctwo	1	1	3	4	2	2
Bezdomność	63	63	88	88	98	99
Potrzeba ochrony macierzyństwa	300	1 511	270	1 317	276	1 346
- w tym wielodzietność	223	1 223	192	1 035	203	1 072
Bezrobocie	1 180	2 958	1 074	2 634	978	2 505
Niepełnosprawność	920	1 520	834	1 360	802	1 311
Długotrwała lub ciężka choroba	1 343	2 322	1 281	2 081	1 231	2 092
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	386	1 285	321	1 096	200	730
- w tym rodziny niepełne	301	940	256	817	130	429
- w tym rodziny wielodzietne	32	203	35	211	56	291
Przemoc w rodzinie	18	64	13	45	9	26
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	1	3
Alkoholizm	252	381	240	347	217	299
Narkomania	32	43	27	29	29	38
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	48	58	41	52	50	63
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	12	34	15	35	10	31
Sytuacja kryzysowa	1	3	2	5	1	1
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	1	1	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Pozostałe powody korzystania ze wsparcia przez mieszkańców powiatu występują rzadziej lub wcale. W 2022 roku 217 rodzin (299 osób) korzystało z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu, 98 rodzin (99 osób) otrzymywało pomoc z powodu bezdomności, 50 rodzin (63 osoby) z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, 29 rodzin (38 osób) z powodu narkomanii, 9 rodzin (26 osób) ze względu na przemoc, 10 rodzin (31 osób) z powodu zdarzenia losowego, a 1 rodzina (1 osoba) z powodu sytuacji kryzysowej.

3. Infrastruktura społeczna

Instytucjonalny system wsparcia organizowany jest na rzecz osób i rodzin, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej. Tworzą go więc przede wszystkim podmioty działające w sferze pomocy i integracji społecznej. Podstawową jednostką organizacyjną na szczeblu powiatu jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ełku. Jako jednostka organizacyjna samorządu powiatowego PCPR realizuje zadania z zakresu szeroko rozumianej pomocy społecznej oraz rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, wynikające między innymi z ustawy o pomocy społecznej, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a także przyjmowanych przez Powiat dokumentów strategicznych i programów.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ełku pełni rolę organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Ełckim. W końcu 2022 roku w powiecie funkcjonowało 120 rodzin zastępczych i 2 rodzinne domy dziecka, w których przebywało 224 wychowanków. Wśród nich było 71 rodzin zastępczych spokrewnionych, w których przebywało 94 dzieci, 39 rodzin zastępczych niezawodowych z 59 dzieci oraz 8 rodzin zastępczych zawodowych z 50 dzieci. W dwóch funkcjonujących rodzinnych domach dziecka na dzień 31 grudnia 2022 roku umieszczonych było 21 dzieci.

Na terenie Powiatu Ełckiego w 2022 roku funkcjonowało 6 placówek opiekuńczo-wychowawczych, w których przebywało 67 wychowanków. Zgodnie z umową zawartą pomiędzy Powiatem Ełckim a Caritas Diecezji Ełckiej z dnia 16 stycznia 2020 r. o realizację zadania publicznego pn. „Prowadzenie Całodobowych Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych” w 2022 roku na terenie powiatu ełckiego funkcjonowało 5 placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego Domu Św. Faustyny „Pomocna Dłoń” w Ełku:

- 1) Dom św. Faustyny – Pomocna Dłoń Caritas Diecezji Ełckiej Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza nr 1, ul. Wojska Polskiego 45A (14 miejsc, w tym 2 miejsca interwencyjne);
- 2) Dom św. Faustyny – Pomocna Dłoń Caritas Diecezji Ełckiej Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza nr 2, ul. Wojska Polskiego 45/1 (14 miejsc, w tym 2 miejsca interwencyjne);
- 3) Dom św. Faustyny – Pomocna Dłoń Caritas Diecezji Ełckiej Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza nr 3, ul. Wojska Polskiego 45/2 (14 miejsc);
- 4) Dom św. Faustyny – Pomocna Dłoń Caritas Diecezji Ełckiej Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza nr 4, ul. E. Orzeszkowej 15/4 (12 miejsc);
- 5) Dom św. Faustyny – Pomocna Dłoń Caritas Diecezji Ełckiej Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza nr 5, ul. Armii Krajowej 33/5 (14 miejsc).

Funkcjonuje tu również placówka opiekuńczo-wychowawcza typu rodzinnego, tj. Dom Rodzinny w Ełku, w którym w 2022 roku przebywało 7 wychowanków.

Placówki realizują zadania instytucjonalnej pieczy zastępczej w postaci zapewnienia dzieciom całodobowej opieki i wychowania wraz z zaspokojeniem niezbędnych potrzeb emocjonalnych, rozwojowych, zdrowotnych, bytowych, społecznych i religijnych. Współpracują ponadto w realizacji planu pomocy dziecku, umożliwiając kontakt dziecka z rodzicami i podejmując działania w

celu powrotu dziecka do rodziny; obejmują dzieci działaniami terapeutycznymi, zapewniają korzystanie z przysługujących im świadczeń zdrowotnych, a także dostęp do kształcenia dostosowanego do wieku i możliwości rozwojowych dziecka.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie ma możliwość zapewnienia wychowankom opuszczającym rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze, zakłady poprawcze oraz młodzieżowe ośrodki wychowawcze, a także innym osobom określonym w art. 88 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, zamieszkania w mieszkaniu chronionym poprzez wykorzystanie do tego celu mieszkania będącego własnością powiatu, a znajdującego się w dyspozycji PCPR. W 2022 roku nie było osób, które wymagałyby takiego wsparcia.

Jednym z istotnych zadań powiatu jest udzielanie mieszkańcom pomocy w zakresie interwencji kryzysowej. Na terenie Powiatu Ełckiego funkcjonuje Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Nowej Wsi Ełckiej, który zapewnia wsparcie osobom i rodzinom dotkniętym przemocą. Do zadań Ośrodka należy w szczególności przywrócenie prawidłowego funkcjonowania rodziny jako systemu, powstrzymanie patologicznych zjawisk uszkadzających funkcjonowanie rodziny, poprawa sytuacji bytowej rodziny, przywrócenie funkcjonalności poszczególnych osób w rodzinie, a także pomoc rodzinie oraz integrowanie zmian zachodzących u jej członków.

Ośrodek Interwencji Kryzysowej realizuje swoje zadania poprzez prowadzenie poradnictwa informacyjno-konsultacyjnego, prowadzenie działalności profilaktyczno-edukacyjnej, współpracę z instytucjami pracującymi na rzecz rodziny w zakresie poradnictwa, prowadzenie psychoterapii indywidualnej, prowadzenie działalności terapeutycznej dla ofiar przemocy w rodzinie, a także prowadzenie hotelu, w tym wyodrębnionego pokoju dla kobiety w ciąży i matki z dzieckiem. W 2022 roku nie było osób wymagających lub zgłaszających potrzebę korzystania z tej formy pomocy i wsparcia.

W ramach infrastruktury pomocy i wsparcia na terenie Powiatu Ełckiego funkcjonują dwa domy pomocy społecznej o łącznej liczbie 390 miejsc. Są to:

- Dom Pomocy Społecznej w Nowej Wsi Ełckiej przy ul. Lipowej 1 – przeznaczony dla 280 osób przewlekłe psychicznie chorych;
- Dom Pomocy Społecznej w Ełku „Tęczowy Dom” przy ul. Kilińskiego 2 – przeznaczony dla dzieci i młodzieży (chłopców) niepełnosprawnych intelektualnie lub/i ze sprzężonymi niepełnosprawnościami, dysponujący 110 miejscami.

Funkcjonują tu również dwa środowiskowe domy samopomocy. Są to:

- Środowiskowy Dom Samopomocy w Nowej Wsi Ełckiej przy ul. Lipowej 1 – przeznaczony dla osób dorosłych z niepełnosprawnościami, zamieszkujących obszar Powiatu Ełckiego. Posiada 40 miejsc dziennego pobytu oraz 4 miejsca całodobowe. Do ŚDS kierowane są osoby z zaburzeniami psychicznymi, w tym osoby przewlekłe psychicznie chore - typ A, osoby niepełnosprawne intelektualnie - typ B oraz osoby wykazujące inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych - typ C. Na dzień 31 grudnia 2022 roku ze wsparcia korzystało 40 osób, spośród których 8 osób to osoby ze spektrum autyzmu.
- Środowiskowy Dom Samopomocy „Tęczowy Dom” w Ełku przy ul. Kilińskiego 2 – prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Benedyktynek Misjonarek z siedzibą w Otwocku, przeznaczony dla dzieci i młodzieży, niepełnosprawnych intelektualnie, z terenu powiatu

ełckiego. Do ŚDS kierowane są dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną - typ B. Według stanu na 31 grudnia 2022 roku ze wsparcia korzystało 26 osób, w tym 2 to osoby ze spektrum autyzmu.

W Ełku funkcjonuje Dom Samotnej Matki im. bł. Marianny Biernackiej prowadzony przez Caritas Diecezji Ełckiej, przeznaczony dla matek i ojców, samotnie wychowujących dzieci oraz kobiet oczekujących narodzin dziecka, znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej i życiowej. Często przyczyną, dla której kobiety trafiają do Domu jest brak wsparcia ze strony najbliższych, chwilowy kryzys, sytuacje losowe, przemoc w rodzinie, nadużywanie alkoholu lub innych środków odurzających oraz brak warunków do zaspokojenia podstawowych potrzeb swoich i dziecka. Placówka dysponuje 30 miejscami dla matek/ojców z dziećmi i kobiet w ciąży. W 2022 roku ze wsparcia w Domu skorzystały łącznie 54 osoby, w tym: 17 matek, 1 ojciec i 36 dzieci.

Działa tu również Warsztat Terapii Zajęciowej prowadzony przez Katolickie Stowarzyszenie Niepełnosprawnych Diecezji Ełckiej. Jest to miejsce dla dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną, którzy posiadają orzeczenia o stopniu niepełnosprawności ze wskazaniem do terapii zajęciowej. W WTZ nabywają oni umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia oraz są przygotowywani do podjęcia pracy na miarę swoich potrzeb i możliwości.

Na poziomie gmin podstawowe zadania z zakresu pomocy i wsparcia na rzecz mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym wykonuje 5 ośrodków pomocy społecznej:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Ełku;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ełku;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Prostkach;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kalinowie;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starych Juchach.

W zakresie profilaktyki problemu uzależnień na terenie każdej gminy działania prowadzą komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, natomiast w zakresie przemocy w rodzinie – gminne zespoły interdyscyplinarne ds. przemocy w rodzinie.

Istotne znaczenie w lokalnym systemie pomocy i wsparcia mają działania w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Ełku. Do zadań PUP należy w szczególności udzielanie pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu zatrudnienia, organizowanie i finansowanie usług i instrumentów rynku pracy, przyznawanie i wypłacanie zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia, a także opracowywanie analiz i sprawozdań dotyczących rynku pracy.

Powyższa lista nie wyczerpuje katalogu instytucji oferujących pomoc i wsparcie, bowiem w szerokim ujęciu system obejmuje również pozostałe instytucje rynku pracy, a także jednostki oświatowe i inne, które na co dzień współpracują ze sobą, ze względu na zbieżne cele oraz obsługę tych samych klientów.

4. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych

Zgodnie z aktualnymi wymogami ustawowymi diagnoza sytuacji społecznej, będąca elementem strategii rozwiązywania problemów społecznych na szczeblu powiatu, powinna określać zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych. Są to usługi:

- 1) polityki prorodzinnej,
- 2) wspierania rodziny,
- 3) systemu pieczy zastępczej,
- 4) pomocy społecznej,
- 5) promocji i ochrony zdrowia,
- 6) wspierania osób niepełnosprawnych,
- 7) edukacji publicznej,
- 8) przeciwdziałania bezrobociu,
- 9) kultury,
- 10) kultury fizycznej i turystyki,
- 11) pobudzania aktywności obywatelskiej,
- 12) mieszkalnictwa,
- 13) ochrony środowiska,
- 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Jak już wspomniano w części dotyczącej infrastruktury społecznej Powiatu Ełckiego część usług dla jego mieszkańców realizują podmioty ekonomii społecznej. Można wśród nich wskazać m.in.:

- Caritas Diecezji Ełckiej – prowadzi m.in. Dom Samotnej Matki im. bł. Marianny Biernackiej w Ełku, Schronisko i Ogrzewalnię im. św. Ojca Pio w Ełku, Dom Św. Faustyny – Pomocna Dłoń w Ełku, Poradnię Rodzinną i Terapeutyczną w Ełku, Centrum Informacji i Pomocy Osobom Niepełnosprawnym w Ełku, a także Dom Pomocy Społecznej „Misericordia” w Ełku;
- Katolickie Stowarzyszenie Niepełnosprawnych Diecezji Ełckiej – prowadzi Warsztat Terapii Zajęciowej w Ełku;
- Stowarzyszenie Przyjaciół „Amazonki” w Ełku;
- Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych „Przystań” przy Domu Pomocy Społecznej w Nowej Wsi Ełckiej;
- Polski Związek Niewidomych, Okrąg Warmińsko-Mazurski, Koło w Ełku.

Potencjał tkwi w całym sektorze pozarządowym Powiatu Ełckiego. W 2021 roku było tu zarejestrowanych łącznie 350 podmiotów, w tym 18 klubów sportowych, których statuty nie przewidują prowadzenia działalności gospodarczej (znajdują się w ewidencji Starosty Ełckiego),

41 uczniowskich klubów sportowych, 28 stowarzyszeń zwykłych oraz 263 stowarzyszenia rejestrowe.

Główne cele i zasady współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi określa program współpracy Powiatu Ełckiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, który jest corocznie opracowywany i przyjmowany uchwałą Rady Powiatu Ełckiego. Program służy zaplanowaniu obszarów współpracy i jej form oraz wybraniu priorytetów współdziałania organów samorządu oraz organizacji pozarządowych. Nadrzędnym jego celem jest dążenie do partnerskiej współpracy z organizacjami pozarządowymi w realizacji zadań publicznych dla jak najlepszego zaspokajania potrzeb mieszkańców Powiatu Ełckiego. Współpraca odbywa się w szczególności w ramach otwartych konkursów ofert. W 2023 roku określono następujące zadania priorytetowe:

- upowszechnianie turystyki,
- oświata i wychowanie,
- ochrona i promocja zdrowia,
- polityka społeczna,
- ekologia i ochrona dziedzictwa przyrodniczego,
- kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i tradycji,
- upowszechnianie kultury fizycznej i sportu,
- promesa wkładu własnego,
- regranting.

Wysokość środków finansowych z budżetu Powiatu Ełckiego przeznaczonych na współpracę przy realizacji zadań w ramach otwartego konkursu ofert w 2021 roku w poszczególnych zakresach wyniosła 152 000 zł. W 2021 roku Zarząd Powiatu Ełckiego ogłosił 18 konkursów w siedmiu obszarach, 2 nabory ofert krótkoterminowych (realizacja zadania w okresie do 3 miesięcy), 1 długoterminowy (realizacja zadania minimum 4 miesiące) oraz konkurs na regranting. Ponadto organizacje mogły składać oferty z pominięciem otwartego konkursu ofert, w ramach trybu małych zleceń. Zawarto w tym czasie 39 umów z partnerami społecznymi na łączną kwotę 132 800 złotych. Z trybu pozakonkursowego w sumie wydatkowano 30 000 złotych.

Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług na terenie powiatu wydaje się dość duża, na co wskazuje m.in. prowadzenie placówek przez organizacje pozarządowe w ramach zadania zleconego. Ogólnie działalność organizacji pozarządowych zwiększa dostępność mieszkańców powiatu do usług społecznych, przy czym należy mieć na uwadze, że są to organizacje zarówno mające siedzibę na terenie powiatu, jak i pochodzące z innych powiatów, natomiast realizujące zadania na rzecz mieszkańców Powiatu Ełckiego. Wiele jest wśród nich organizacji, które realizują usługi dla wybranej grupy osób bądź na niewielką skalę w swojej społeczności. Należy je również mieć na uwadze jako podmioty, które mogą stać się partnerami w realizacji usług społecznych.

5. Wyzwania lokalnej polityki społecznej

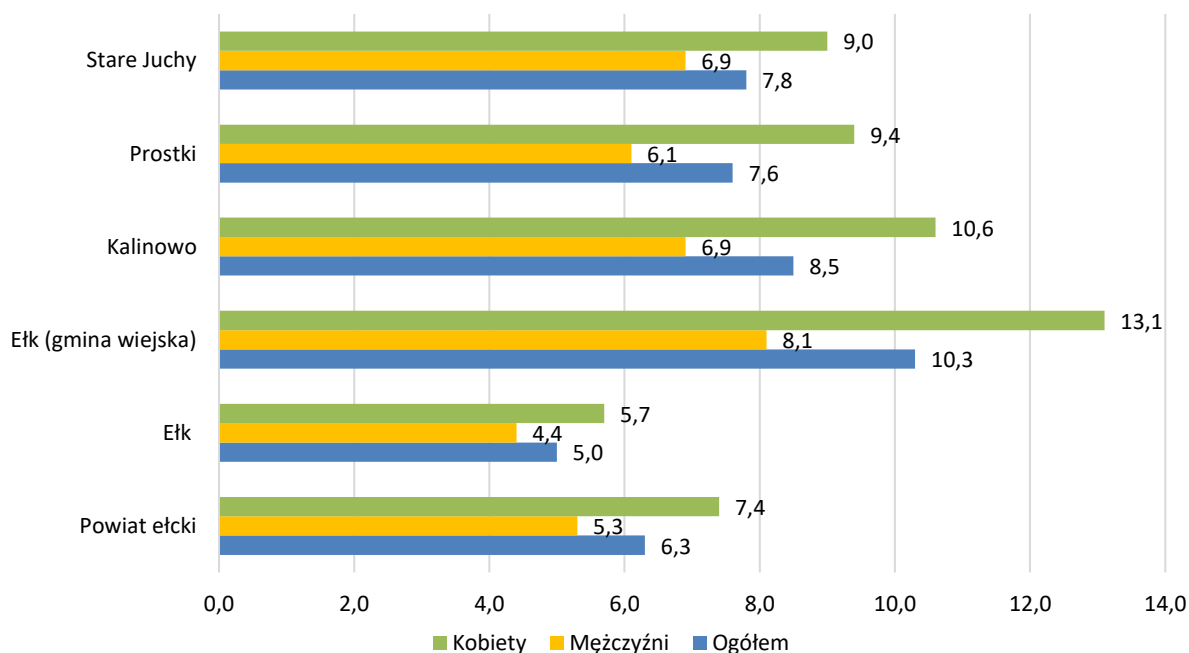
5.1. Aktywizacja zawodowa

Aktywizacja zawodowa obejmuje szereg działań podejmowanych w celu zapewnienia równowagi na rynku pracy, z jednej strony poprzez oddziaływanie na osoby bezrobotne i bierne zawodowo, a z drugiej poprzez wspieranie pracodawców ukierunkowane na tworzenie nowych miejsc pracy, w szczególności skierowanych do osób z grup defaworyzowanych.

W świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, bezrobotnym określa się osobę m.in. niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu oraz zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania powiatowym urzędzie pracy. Mowa w tym przypadku o tzw. bezrobociu rejestrowanym, jednak warto pamiętać, że bezrobotni zarejestrowani w urzędzie pracy to jedynie część mieszkańców powiatu, którzy nie posiadają zatrudnienia. Pozostałe to osoby bezrobotne nie zarejestrowane (poszukujące pracy we własnym zakresie) oraz osoby bierne zawodowo, które nie rejestrują się m.in. ze względu na brak motywacji, stan zdrowia uniemożliwiający podjęcie aktywności zawodowej, opiekę nad dziećmi i/lub innymi osobami zależnymi, czasem też niechęć do oferowanych przez urząd form aktywizacji zawodowej. Oddzielną grupę stanowią zaś osoby pracujące w *szarej strefie*, czyli zatrudnione bez umowy o pracę lub innej legalnej formy zatrudnienia.

Liczba bezrobotnych z terenu Powiatu Ełckiego zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Ełku na koniec 2022 roku wynosiła 3 295 osób, z czego ponad połowę (53,1%) stanowili mieszkańcy Ełku i również ponad jedną piątą (22,8%) mieszkańcy gminy wiejskiej Ełk. W porównaniu do 2018 roku liczba bezrobotnych w powiecie spadła o 717 osób, tj. o 17,9%.

Wykres 5. Odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Powiecie Ełckim w 2021 roku

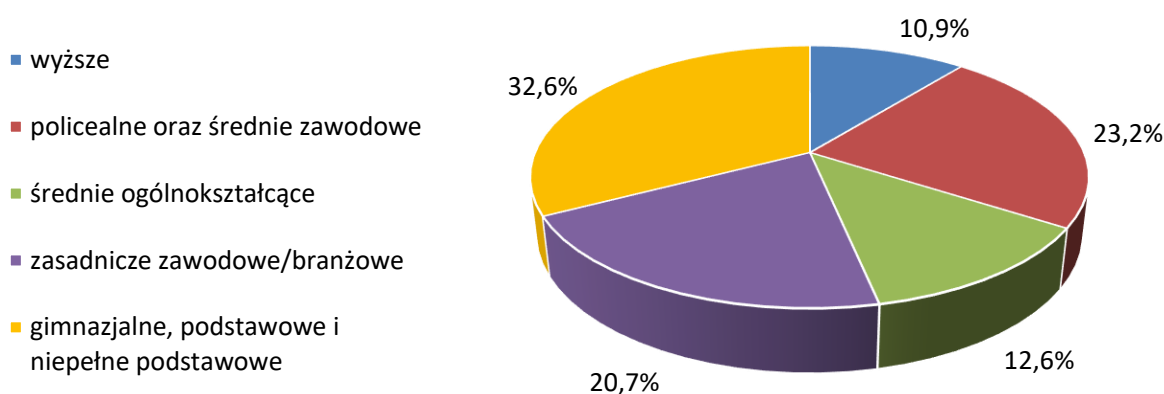
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Informacji o poziomie aktywności zawodowej mieszkańców poszczególnych gmin dostarcza w szczególności wskaźnik odsetka bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W Powiecie Ełckim w 2021 roku³ wynosił on 6,3%. Na niższym poziomie kształtował się w Ełku (5,0%). Wyższe wartości przyjął natomiast w gminie Prostki (7,6%), gminie Stare Juchy (7,8%), gminie Kalinowo (8,5%) oraz gminie wiejskiej Ełki (10,3%).

W trudniejszym położeniu na lokalnym rynku pracy są kobiety, które w 2022 roku w liczbie 1 710 stanowiły 51,9% bezrobotnych zarejestrowanych w powiecie. Ich odsetek w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2021 roku wynosił 7,4%, podczas gdy w przypadku mężczyzn kształtował się na poziomie 5,3%. We wszystkich gminach powiatu wartość tego wskaźnika kształtuje się w podobny sposób, wskazując na mniejszą aktywność zawodową kobiet.

Nie tylko płeć okazuje się być czynnikiem różnicującym dostęp do rynku pracy. Duży wpływ na to ma również poziom wykształcenia. Na koniec 2022 roku 32,6% bezrobotnych posiadało wykształcenie gimnazjalne, podstawowe bądź niepełne podstawowe, w dalszej kolejności należy wskazać osoby z wykształceniem policealnym oraz średnim zawodowym (23,2%) oraz z wykształceniem zasadniczym zawodowym lub branżowym (20,7%).

Wykres 6. Bezrobotni w Powiecie Ełckim według wykształcenia (31 grudnia 2022)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

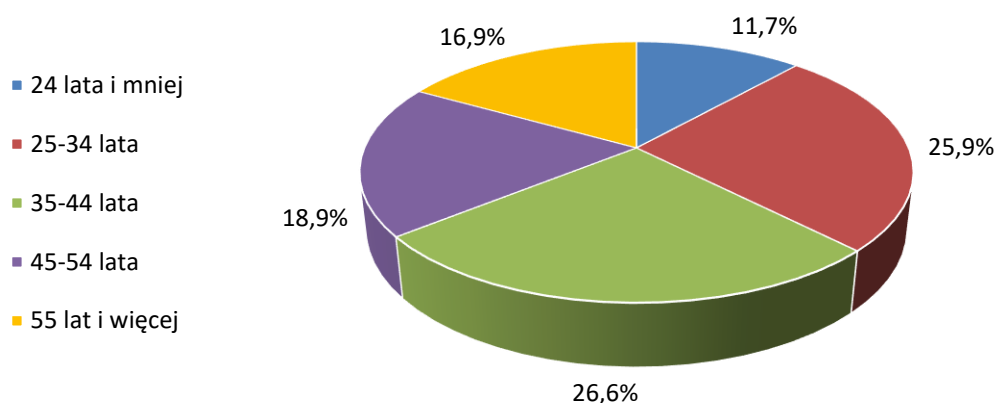
Bezrobocie w szczególny sposób dotyka osoby młode, w wieku potencjalnie największej aktywności zawodowej. W Powiecie Ełckim na koniec 2022 roku osoby do 34 roku życia stanowiły 37,6% ogółu bezrobotnych, przy czym bezrobotni w wieku do 24 lat stanowili 11,7% wszystkich zarejestrowanych, natomiast bezrobotni w przedziale wiekowym od 25 do 34 lat aż 25,9%. Dość dużą grupę stanowiły również osoby w wieku 35-44 lata (26,6%).

Aktywizacja zawodowa osób w najmłodszych kategoriach wiekowych jest trudna, ponieważ często nie posiadają one kwalifikacji zawodowych oraz doświadczenia zawodowego odpowiadającego potrzebom pracodawców. Z drugiej strony, młodzi ludzie często nie znają lokalnego rynku pracy, mają też wygórowane oczekiwania, w tym płacowe, oraz brakuje im odpowiedniej motywacji i nawyków ważnych w pracy. Należy jednak zwrócić też uwagę na to, że 35,8% zarejestrowanych bezrobotnych w końcu 2022 roku stanowiły osoby od 45 roku życia

³ Brak danych za 2022 rok.

wzwyż, którym coraz trudniej jest znaleźć zatrudnienie ze względu na wiek czy kwalifikacje nieadekwatne do potrzeb rynku pracy.

Wykres 7. Bezrobotni w Powiecie Ełckim według wieku (31 grudnia 2022)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wpływ istniejących na rynku pracy barier oraz czynników utrudniających podjęcie zatrudnienia, może znaleźć odzwierciedlenie w wydłużaniu się okresu pozostawania mieszkańców w rejestrach powiatowego urzędu pracy. W końcu 2022 roku dłużej niż 12 miesięcy w rejestrze PUP w Ełku zarejestrowanych było 35,0% bezrobotnych, natomiast dłużej niż 24 miesiące – 20,6%. Pozytywne jest jednak to, że aż 49,6% stanowiły w tym czasie osoby pozostające w rejestrze nie więcej niż 6 miesięcy.

Bezrobocie stanowi jeden z dominujących powodów korzystania przez mieszkańców powiatu z pomocy społecznej. W 2022 roku z tego powodu wsparcie z tego tytułu otrzymało 978 rodzin, w których było 2 505 osób. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin zmniejszyła się o 202, tj. o 17,1%, natomiast liczba osób spadła o 453, czyli o 15,3%. Najwięcej rodzin korzystało w 2022 roku z pomocy społecznej z powodu bezrobocia w Ełku (482), a najmniej w gminie Stare Juchy (61).

Tabela 5. Bezrobocie jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Ełckiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat ełcki	1 180	2 958	1 074	2 634	978	2 505
Ełk	633	1 395	566	1 238	482	1 113
Ełk (gmina wiejska)	166	454	155	412	147	378
Kalinowo	145	419	143	391	150	424
Prostki	160	486	147	437	138	434
Stare Juchy	76	204	63	156	61	156

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Osoby zarejestrowane w urzędzie pracy obejmowane są szeregiem usług i instrumentów rynku pracy, które mają pomóc im nabyć doświadczenie zawodowe i kwalifikacje adekwatne do potrzeb rynku pracy, zwiększyć kompetencje interpersonalne i motywację do podjęcia zatrudnienia, a w konsekwencji wesprzeć w znalezieniu pracy. Obecny rynek pracy z jednej strony wydaje się otwarty na osoby aktywne i zmotywowane, które najczęściej w dość krótkim czasie znajdują zatrudnienie.

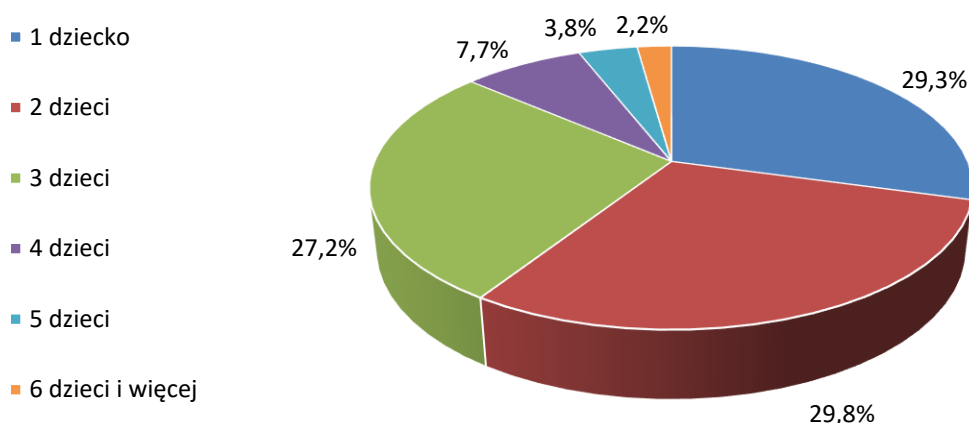
Z drugiej jednak strony część osób zarejestrowanych to osoby przez wiele lat bierne zawodowo, nie mające motywacji do podjęcia pracy, doświadczające barier edukacyjnych i komunikacyjnych, wykazujące się roszczeniową postawą bądź których stan zdrowia nie pozwala na podjęcie zatrudnienia. Zwykle zostają one dłużej w rejestrze urzędu pracy, a ich aktywizacja nie przynosi długoterminowych efektów. Trudno obecnie prognozować też jakie skutki dla lokalnego rynku pracy przyniesie stan epidemii, a także wojna na Ukrainie i związany z nią napływ uchodźców do Polski. Istotna będzie jednak ścisła współpraca instytucji rynku pracy oraz jednostek pomocy i integracji społecznej, a także położenie większego nacisku w polityce społecznej na promowanie aktywności i przedsiębiorczości.

5.2. Rodzina i dziecko

Rodzina jest podstawową i naturalną grupą społeczną, na której opiera się funkcjonowanie całego społeczeństwa. To w niej rodzą się i wychowują dzieci, a także są zaspokajane różnorodne potrzeby jej członków, zarówno te podstawowe (np. wyżywienie, ubranie, schronienie), jak i wyższego rzędu (akceptacja, miłość, szacunek, rozwój zainteresowań i zdolności). Rodzina wypełnia ważne funkcje, m.in.: opiekuńczą, wychowawczą, emocjonalno-ekspresyjną oraz materialno-ekonomiczną. Co istotne, rodzina nie jest tworem odizolowanym od świata, lecz działającym w określonym otoczeniu (prawnym, instytucjonalnym, ekonomicznym, społeczno-kulturowym), które narzuca propagowane style życia, określa oczekiwania wobec osób, a także determinuje możliwości egzystencjalne. To właśnie ze środowiska, w którym funkcjonuje rodzina, pochodzi wiele zasobów oraz możliwości, z których korzystają jej członkowie, ale również płynie szereg zagrożeń oraz czynników utrudniających prawidłowe wypełnianie funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Dysfunkcjonalność rodzin, która oznacza ich nieprzystosowanie do pełnienia przypisanych funkcji, stanowi poważne wyzwanie dla lokalnej polityki społecznej. Przenosi bowiem na państwo oraz na społeczeństwo potrzebę (konieczność) zapewnienia odpowiedniej ochrony i pomocy zwłaszcza dzieciom wychowującym się w niewydolnych rodzinach biologicznych albo pozbawionym opieki rodziców.

Z pomocy społecznej udzielanej przez ośrodki pomocy społecznej działające na terenie Powiatu Ełckiego w 2022 roku skorzystało łącznie 3 680 rodzin, spośród których 959 to rodziny z dziećmi (26,1%). Najczęściej były to rodziny z 2 dziećmi, które w liczbie 286 stanowiły 29,8% ogółu, a w dalszej kolejności rodziny z 1 dzieckiem (281; 29,3%) oraz z 3 dziećmi (261; 27,2%). Mniejsze odsetki stanowiły rodziny z 4 dziećmi (7,7%), 5 dziećmi (3,8%) oraz 6 i większą liczbą potomstwa (2,2%). Wśród rodzin z dziećmi było 441 rodzin niepełnych. Rodziny w Powiecie Ełckim najczęściej korzystają z pomocy społecznej z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa oraz bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.

Wykres 8. Rodziny z dziećmi korzystające z pomocy i wsparcia w ramach OPS w Powiecie Ełckim w 2022 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w 2022 roku stanowiła powód udzielania pomocy społecznej 200 rodzinom, wśród nich było 130 rodzin niepełnych oraz 66 rodzin wielodzietnych. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności opiekuńczo-wychowawczej zmniejszyła się o 186 (o 48,2%), natomiast liczba osób w rodzinach spadła o 555 (o 43,2%). Najwięcej rodzin korzystało z pomocy społecznej w 2022 roku z tego powodu w Ełku (88), natomiast najmniej w gminie Kalinowo (13).

Tabela 6. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Ełckiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat ełcki	386	1 285	321	1 096	200	730
Ełk	246	768	206	653	88	306
Ełk (gmina wiejska)	53	225	47	208	52	224
Kalinowo	13	56	8	38	9	44
Prostki	48	130	40	117	38	112
Stare Juchy	26	106	20	80	13	44

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa wsparciem ośrodków pomocy społecznej w 2022 roku objętych było 276 rodzin, w tym 203 z powodu potrzeby ochrony wielodzietności. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tego tytułu zmniejszyła się o 24, tj. o 8,0%, natomiast liczba osób spadła o 165, tj. o 10,9%. Najwięcej rodzin

otrzymujących wsparcie z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa w 2022 roku mieszkało w Ełku (144), a najmniej w gminie wiejskiej Ełk (6).

Tabela 7. Potrzeba ochrony macierzyństwa jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Ełckiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat ełcki	300	1 511	270	1 317	276	1 346
Ełk	178	823	163	729	144	660
Ełk (gmina wiejska)	7	37	2	11	6	25
Kalinowo	51	272	44	230	61	300
Prostki	36	221	35	211	44	252
Stare Juchy	28	158	26	136	21	109

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Istotną rolę w zakresie wsparcia rodzin odgrywa asystent rodziny, który realizując swoje zadania odpowiedzialny jest m.in. za bezpośrednią pracę z rodzicami oraz dziećmi, a także działania realizowane na rzecz dziecka i rodziny. Do jego głównych zadań należy wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, polegające w szczególności na analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, wzmocnieniu funkcji rodziny, rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych, podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, pomocy w integracji rodziny, przeciwdziałaniu jej marginalizacji i degradacji społecznej, dążeniu do reintegracji oraz poprawy relacji z dalszą rodziną, środowiskiem sąsiedzkim oraz instytucjami.

W sytuacji gdy pomimo otrzymanego wsparcia rodziny nie są w stanie realizować funkcji opiekuńczo-wychowawczej, dzieci mogą zostać umieszczone w pieczy zastępczej, sprawowanej w formie rodzinnej lub instytucjonalnej⁴. Jak wynika ze sprawozdań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ełku, większość rodzin zastępczych w powiecie stanowią rodziny zastępcze spokrewnione, tj. rodziny, w których opiekunami dzieci są dziadkowie bądź rodzeństwo. Według stanu na koniec grudnia 2022 roku w powiecie funkcjonowało 71 takich rodzin, w których było umieszczonych 94 dzieci. W dalszej kolejności było 39 rodzin zastępczych niezawodowych (59 dzieci), 8 rodzin zastępczych zawodowych (50 dzieci) oraz 2 rodzinne domy dziecka (21 dzieci). Łącznie w tym czasie funkcjonowało 120 rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, w których przebywało łącznie 224 dzieci. W latach 2020-2022 liczba rodzin zastępczych zmniejszyła się o 21, przy czym w największym stopniu spadła liczba rodzin zastępczych niezawodowych (o 14), a w drugiej kolejności liczba rodzin zastępczych spokrewnionych (o 6).

⁴ Należy jednak podkreślić, iż potrzeba sprawowania pieczy zastępczej nie zawsze powstaje wtedy, gdy rodzice dzieci nie chcą lub nie potrafią wypełniać swoich obowiązków rodzicielskich. Może bowiem wynikać również z różnych sytuacji życiowych oraz zdarzeń losowych, takich jak śmierć lub ciężka choroba rodzica/ów.

Tabela 8. Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Ełckim w 2022 roku

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba dzieci	Liczba rodzin	Liczba dzieci	Liczba rodzin	Liczba dzieci
Rodziny zastępcze spokrewnione	77	104	82	112	71	94
Rodziny zastępcze niezawodowe	53	78	43	66	39	59
Rodziny zastępcze zawodowe	9	48	8	47	8	50
Rodzinne domy dziecka	2	16	2	18	2	21
RAZEM	141	246	135	242	120	224

Źródło: dane PCPR w Ełku.

W ciągu 2022 roku rodziny zastępcze opuściło 48 wychowanków, w tym:

- 23 wychowanków rozpoczęło proces usamodzielniania; w tym 2 z uwagi na ukończenie 25 roku życia;
- 15 wychowanków powróciło pod opiekę rodziców biologicznych;
- 3 wychowanków trafiło do rodzin adopcyjnych;
- 2 wychowanków zostało przeniesionych do instytucjonalnych form pieczy zastępczej;
- 4 wychowanków zostało przeniesionych do innych rodzin zastępczych.

Część dzieci umieszczana jest w instytucjonalnej pieczy zastępczej. W końcu 2022 roku w sześciu placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie Powiatu Ełckiego przebywało 67 wychowanków. W ciągu 2022 roku placówki opiekuńczo-wychowawcze opuściło 17 wychowanków, w tym:

- 11 wychowanków rozpoczęło proces usamodzielniania;
- 1 wychowanka została przeniesiona do innej placówki;
- 1 wychowanka została przeniesiona do rodziny zastępczej spokrewnionej;
- 4 obcokrajowców zostało skreślonych z listy wychowanków placówki opiekuńczo-wychowawczej z powodu uciezki.

Jednym z działań PCPR w zakresie pieczy zastępczej jest organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, przez wspieranie procesu usamodzielniania. W 2022 roku wydano 98 decyzji przyznających pomoc pieniężną dla usamodzielnianych wychowanków placówek i rodzin zastępczych.

5.3. Niepełnosprawność i zdrowie psychiczne

W świetle art. 2 pkt 10 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w sensie prawnym terminem niepełnosprawność określa się „trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy”. We współczesnej literaturze przedmiotu pojawia się również ujęcie socjopolityczne, które rozróżnia upośledzenie czy uszkodzenie funkcjonowania narządu lub organizmu człowieka

od niepełnosprawności rozumianej jako niekorzyści lub ograniczenia aktywności będące wynikiem takiej organizacji społeczeństwa, która nie bierze pod uwagę potrzeb, oczekiwań i możliwości ludzi niepełnosprawnych. Innymi słowy, w tym ujęciu niepełnosprawność jest bardziej rezultatem istnienia różnych barier oraz niedostosowania stosunków władzy i społeczeństwa niż zdeterminowana biologicznie⁵. Niepełnosprawność miewa różnorodne przejawy, wiąże się bowiem z obniżoną sprawnością ruchową, sensoryczną (zmysłową), intelektualną lub psychofizyczną, jak również z trudnościami w komunikowaniu się oraz w funkcjonowaniu w społeczeństwie. Wśród głównych jej przyczyn można wskazać wady wrodzone, przewlekłe choroby, przebyte urazy i wypadki, a także obniżanie się sprawności fizycznej i umysłowej w przebiegu procesu starzenia się organizmu. Niepełnosprawność może wystąpić w różnym okresie życia oraz mieć różny stopień.

Z uwagi na wysoką skalę występowania problemu w populacji, niepełnosprawność stanowi jedno z kluczowych wyzwań dla polityki społecznej państwa i samorządów lokalnych. Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 roku mówią o prawie 4,7 mln osób z niepełnosprawnościami w Polsce, czyli 12,2% ludności kraju. Według wyników Europejskiego Ankietowego Badania Zdrowia, w 2014 roku w Polsce było 7,7 mln osób niepełnosprawnych biologicznie, czyli takich, które zadeklarowały ograniczoną zdolność wykonywania czynności, jakie ludzie zwykle wykonują⁶. Wstępne wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 roku mówią o 5,4 mln osób z niepełnosprawnościami w Polsce i o ponad 209 tys. osób z niepełnosprawnościami w województwie warmińsko-mazurskim. W Powiecie Ełckim w świetle tych danych mieszkało 10,2 tys. osób z niepełnosprawnościami.

Tabela 9. Orzeczenia o niepełnosprawności (osoby poniżej 16 roku życia) według wieku i płci w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020	2021	2022
Według wieku			
0-3 lata	44	51	54
4-7 lat	56	63	60
8-16 lat	124	122	113
Według płci			
Żeńska	83	69	94
męska	141	167	133
Razem	224	236	227

Źródło: dane Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Ełku.

W 2022 roku Powiatowy Zespół do spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Ełku wydał 227 orzeczeń dla osób poniżej 16 roku życia, w 2021 roku było to 236 orzeczeń, a w 2020 roku 224 orzeczenia. Najwięcej orzeczeń wydano w stosunku do dzieci w przedziale wiekowym od 8 do 16 lat – w 2022 roku było ich 113, podczas gdy wydano 60 orzeczeń dla dzieci w wieku 4-7 lat oraz 54 orzeczenia dla dzieci do 3 roku życia. Wśród najczęściej wskazywanych przyczyn

⁵ Por. C. Barnes, G. Mercer, *Niepełnosprawność*, tłum. P. Morawski, Warszawa 2008, s. 18-20.

⁶ <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/p,78,dane-demograficzne>.

niepełnosprawności osób do 16 roku życia należy wskazać całościowe zaburzenia rozwojowe (62 orzeczenia) oraz choroby neurologiczne (44 orzeczenia).

W stosunku do osób powyżej 16 roku życia Powiatowy Zespół w 2022 roku wydał 1 115 orzeczeń. Najwięcej orzeczeń wydano o stopniu umiarkowanym (472) i lekkim (371), a najmniej o stopniu znacznym (272). Najczęstsza przyczyna (kod choroby) wydania orzeczenia o stopniu niepełnosprawności to choroby neurologiczne (280), a w dalszej kolejności upośledzenia narządu ruchu (202), choroby układów oddechowego i krążenia (170) oraz choroby psychiczne (149).

Tabela 10. Orzeczenia o niepełnosprawności (osoby powyżej 16 roku życia) według wieku, stopnia niepełnosprawności oraz zatrudnienia w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020	2021	2022
Według wieku			
16-25 lat	127	101	121
26-40 lat	137	144	125
41-60 lat	414	340	342
60 lat i więcej	497	545	527
Według stopnia niepełnosprawności			
znaczny	306	275	272
umiarkowany	478	435	472
lekki	391	420	371
Według zatrudnienia			
pracujący	166	182	96
niepracujący	1 009	948	1 019
Razem	1 175	1 130	1 115

Źródło: dane Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Ełku.

Analiza cech socjodemograficznych według wydanych w 2022 roku orzeczeń o stopniu niepełnosprawności wskazuje na to, że prawie połowa wśród nich dotyczyła osób w wieku od 60 lat wzwyż (47,3%). Dość dużą grupę stanowią również osoby od 41 do 59 lat (30,7%). Ponad 91,0% orzeczeń o zaliczeniu do stopnia niepełnosprawności dotyczy osób niepracujących.

W zakresie rehabilitacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych PCPR udziela wsparcia ze środków PFRON w postaci dofinansowania uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, a także dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny oraz w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze. W 2022 roku dofinansowano 70 wniosków na uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, a także 239 wniosków na zakup sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych. Ponadto dofinansowano 14 wniosków w zakresie likwidacji barier architektonicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnościami, 23 wnioski w zakresie likwidacji barier technicznych oraz 30 wniosków dotyczących likwidacji barier w komunikowaniu się.

Niepełnosprawność stanowi jeden z dominujących powodów udzielania pomocy społecznej mieszkańcom powiatu. W 2022 roku z pomocy z tego tytułu skorzystały 802 rodziny, w których

było 1 311 osób. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin spadła o 118, tj. o 12,8%, natomiast liczba osób w rodzinach zmniejszyła się o 209, tj. o 13,8%. Najwięcej rodzin korzystało z pomocy ze względu na niepełnosprawność w 2022 roku w Ełku (584), a najmniej w gminie Kalinowo (26).

Tabela 11. Niepełnosprawność jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Ełckiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat ełcki	920	1 520	834	1360	802	1 311
Ełk	676	1 016	617	944	584	899
Ełk (gmina wiejska)	103	177	94	148	96	158
Kalinowo	25	74	22	52	26	58
Prostki	67	135	56	115	57	125
Stare Juchy	49	118	45	101	39	71

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Mieszkańcy powiatu korzystają z pomocy społecznej również z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby. W 2022 roku wsparcie z tego tytułu otrzymywało 1 231 rodzin, w których były 2 092 osoby. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin zmniejszyła się 112, tj. o 8,3%, natomiast liczba osób w rodzinach spadła o 230, tj. o 9,9%. Najwięcej rodzin korzystało z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w Ełku (982), a najmniej w gminie Stare Juchy (53).

Tabela 12. Długotrwała i ciężka choroba jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Ełckiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat ełcki	1 343	2 322	1 281	2 081	1 231	2 092
Ełk	1 071	1 774	1 038	1 630	982	1 597
Ełk (gmina wiejska)	73	132	65	124	69	140
Kalinowo	61	136	61	131	60	129
Prostki	68	105	54	85	67	118
Stare Juchy	70	175	63	111	53	108

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Mieszkańcom, którzy doświadczają problemu niepełnosprawności oraz przewlekłej choroby, gminy organizują usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze. Mogą one zostać przyznane osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi przyznawane są także osobom pozostającym w rodzinach, gdy rodzina nie jest sama w stanie zaspokoić potrzeb w zakresie opieki. W 2022 roku ośrodki pomocy społecznej zapewniały usługi opiekuńcze 184 mieszkańcom Powiatu Ełckiego.

Osoby wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogące samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić

niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia przez gminę w domu pomocy społecznej. W 2022 roku gminy Powiatu Ełckiego ponosiły odpłatność za 214 osób przebywających w DPS-ach.

Istotnym zagadnieniem, które należy wyodrębnić, jest kwestia zdrowia psychicznego mieszkańców powiatu. Temat ten został podjęty podczas pierwszego w Polsce badania epidemiologicznego zaburzeń psychicznych pt.: „Epidemiologia zaburzeń psychiatrycznych i dostęp do psychiatrycznej opieki zdrowotnej” (EZOP Polska), przeprowadzonego w 2012 roku. Wyniki wskazywały, że potencjalnymi pacjentami systemu opieki psychiatrycznej w Polsce mogło być łącznie od 6 do 7,5 mln osób. Największą grupę zaburzeń stanowiły zaburzenia związane z używaniem substancji psychoaktywnych (12,8%), przy czym aż 11,9% to zaburzenia stanowiące następstwa nadużywania alkoholu. Na kolejnych miejscach wskazywane były zaburzenia nerwicowe (ok. 10%), impulsywne zaburzenia zachowania (3,5%) oraz zaburzenia nastroju (3,5%), w tym aż 3% stanowiła depresja⁷.

Powyższe liczby wskazują na skalę potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w tym z zaburzeniami psychicznymi, w obszarze likwidacji barier. Wyzwania, z którymi na co dzień borykają się te osoby, to nie tylko utrudniony dostęp do dóbr i usług publicznych, wynikający z barier urbanistycznych, architektonicznych i komunikacyjnych, ale także izolacja społeczna oraz niski poziom świadomości społecznej na temat potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w tym panujących stereotypów i uprzedzeń. Istotna jest również kwestia aktywności zawodowej, która pozostaje na dość niskim poziomie z różnych względów, zarówno indywidualnych, takich jak stan zdrowia czy cechy osobowościowe, jak i zewnętrznych związanych z uwarunkowaniami rynku pracy, komunikacyjnymi i dostępnością przestrzeni publicznej dla osób o różnych rodzajach niepełnosprawności.

5.4. Sytuacja osób starszych

Granice starości są bardzo płynne, mają wymiar indywidualny dla każdego człowieka, ponieważ z innym tempem przebiega proces starzenia się (zależy to od czynników genetycznych, stylu życia, wpływów środowiskowych). Można jednak przyjąć, że wiek 60-69 lat to okres początkowej starości. Już wtedy następuje spadek zdolności adaptacyjnych organizmu, większa podatność na choroby i niepełnosprawność, a także ograniczenie samodzielności życiowej.

Indywidualna sytuacja poszczególnych osób starszych jest bardzo zróżnicowana w zależności m.in. od cech osobowościowych, statusu materialnego, miejsca zamieszkania, poziomu sprawności organizmu, wsparcia rodziny. Zasadniczo jednak seniorzy zmagają się z problemami takimi jak przewlekłe i/lub ciężkie choroby, trudny dostęp do lekarzy specjalistów i rehabilitacji, bariery architektoniczne, niskie emerytury i świadczenia socjalne, samotność, stereotypy i dyskryminacja społeczna.

Szczególnie trudna jest sytuacja osób w podeszłym wieku, przewlekłe chorych, które ze względu na długookresowe lub trwałe upośledzenie funkcji organizmu, dla zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych wymagają pomocy innych osób. Pomoc ta jest realizowana zarówno w

⁷ https://ezop.edu.pl/wp-content/uploads/2019/07/EZOP-I_Raport_min.pdf

systemie pomocy społecznej (m.in. w formie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, dziennych usług świadczonych w ośrodkach wsparcia, całodobowych usług świadczonych w domach pomocy społecznej oraz w rodzinnych DPS-ach), jak i systemie ochrony zdrowia (np. w postaci długoterminowej opieki pielęgniarskiej w domu albo opieki stacjonarnej oferowanej przez zakład opiekuńczo-leczniczy lub pielęgnacyjno-opiekuńczy).

Według danych BDL GUS, na koniec 2021 roku w Powiecie Ełckim mieszkały 8 882 osoby w wieku od 70 lat wzwyż, co w porównaniu do 2017 roku oznacza wzrost o 1 245 osób (o 16,3%); oraz 1 497 osób w wieku 85 lat i więcej – w tym przypadku wzrost wynosił 38 osób (2,6%). W analizowanym roku mieszkańcy w wieku 60-64 lat stanowili 7,0% ogółu społeczeństwa; mieszkańcy w wieku 65-69 lat 6,2%; mieszkańcy powyżej 70 roku życia 10,0%, a od 85 lat wzwyż 1,7%. Odsetki tych grup wiekowych w porównaniu do 2017 roku wzrosły.

Tabela 13. Odsetek ludności w najstarszych kategoriach wiekowych w Powiecie Ełckim w latach 2017-2021 (%)

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
60-64 lata	6,7%	6,9%	7,0%	7,1%	7,0%
65-69 lat	5,2%	5,4%	5,6%	5,9%	6,2%
70 lat i więcej	8,4%	8,7%	9,1%	9,7%	10,0%
85 lat i więcej	1,6%	1,6%	1,7%	1,7%	1,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Pomimo iż odsetek osób w wieku powyżej 85 lat wydaje się niewielki, to trzeba pamiętać, że są to osoby o bardzo zróżnicowanym statusie społecznym i sytuacji finansowej, a także o różnym stanie zdrowia oraz kondycji. Na ich funkcjonowanie może również wpływać dostępność usług społecznych, miejsce zamieszkania i inne czynniki, które powodują, że osoby starsze są w mniejszym lub większym stopniu zagrożone wykluczeniem społecznym. Sytuacja seniorów nierzadko zmusza ich do korzystania z pomocy społecznej – w 2022 roku w ramach OPS Powiatu Ełckiego pomocy i wsparcia udzielono 804 rodzinom emerytów i rencistów, wśród których aż 626 osób prowadziło jednoosobowe gospodarstwo domowe. W tym czasie wypłacono też 365 zasiłków stałych, w tym 334 dla osoby samotnie gospodarującej.

Prognozowane postępowanie zjawiska „starzenia się” społeczeństwa będzie wymagało systematycznego rozwoju środowiskowych form wsparcia m.in. w postaci dziennych domów pobytu, klubów seniora, a także usług opiekuńczych. Wysiłek instytucji publicznych i organizacji obywatelskich powinien zostać położony również na kreowanie warunków aktywności społecznej, sprzyjających dobrostanowi psychofizycznemu oraz pomyślnemu starzeniu się. Działania te powinny być prowadzone równolegle z rozwojem systemu ochrony zdrowia w powiecie oraz działaniami ukierunkowanymi na zwiększanie świadomości społecznej oraz odpowiedzialności ludności za „zdrowe starzenie się”.

Oprócz wsparcia w codziennym funkcjonowaniu należy również mieć na uwadze potrzebę zmiany postrzegania roli seniorów w społeczeństwie. Osoby w wieku od 60 lat wzwyż to nie tylko osoby wymagające pomocy, ale także osoby, które mogą jeszcze pracować, działać społecznie, pomagać innym, uczyć się i rozwijać. Mają też potencjał zbudowany na latach doświadczeń i pracy, który należy diagnozować i zagospodarowywać dla dobra wspólnego. Z racji tego, że w najbliższych

latach osób w starszych grupach wiekowych będzie przybywać, już teraz można mówić nie tylko o społeczeństwie starzejącym się, ale o społeczeństwie różnego wieku, czyli takim, w którym każda grupa wiekowa ma zadania do spełnienia.

5.5. Osoby i rodziny w kryzysie

Kryzys oznacza stan nierównowagi wewnętrznej i jest związany z wydarzeniami życiowymi, wymagającymi istotnych zmian i rozstrzygnięć. Charakteryzuje się tym, że ma swój początek i koniec, zakłada się, że jest sytuacją przejściową, którą można przezwyciężyć. Osoba lub rodzina dotknięta kryzysem często nie jest jednak w stanie pokonać przeszkód, a przedłużające się trudności mogą powodować zniechęcenie oraz utratę wiary we własne siły i możliwości.

Jednym z czynników, który może generować sytuacje kryzysowe, jest uzależnienie. W świetle definicji Światowej Organizacji Zdrowia, stanowi ono stan psychiczny i fizyczny, który wynika z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji w sposób okresowy bądź ciągły – w celu doświadczania jej wpływu bądź uniknięcia objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie.

Uzależnienie w kontekście dysfunkcji społecznych należy jednak rozumieć szerzej i dwojako – jako silną i nabytą potrzebę 1) zażywania konkretnych substancji takich jak alkohol (alkoholizm), narkotyki (narkomania) czy lekarstwa (lekomania); 2) wykonywania określonych czynności (np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z Internetu, robienie zakupów, granie w gry komputerowe). W obu tych wymiarach uzależnienie może przynieść negatywne konsekwencje – utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

Specyfika problemu uzależnień powoduje, że dokładne określenie jego skali i zasięgu nie jest możliwe, szczególnie w przypadku alkoholizmu czy narkomanii. Osoby nimi dotknięte lub członkowie ich rodzin mogą przez długi czas nie uświadamiać sobie jego istnienia, mogą też chcieć ukrywać go ze względu na obawę przed ostracyzmem społecznym. Dane oraz badania społeczne przeprowadzane w tym zakresie wskazują jednak na to, że uzależnienia od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych stanowią dość poważny problem społeczny. W świetle raportu „Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania”, w 2017 roku najistotniejszym czynnikiem ryzyka łącznego obciążenia chorobami mężczyzn było palenie tytoniu, odpowiadające za utratę 17,2% lat przeżytych w zdrowiu. Dla spożywania alkoholu wskazany odsetek lat wyniósł 14,0% wśród mężczyzn i 2,4% wśród kobiet⁸.

Zachowania autodestrukcyjne – tj. nadużywanie alkoholu, zażywanie narkotyków oraz palenie papierosów – stanowią jeden z elementów badań w ramach „Diagnozy społecznej 2015”. W świetle ich wyników, do nadużywania alkoholu w 2015 roku przyznało się 6,21% badanych, natomiast do sięgania po alkohol w trudnych sytuacjach życiowych – 3,53%. Zdecydowanie częściej alkoholu nadużywają mieszkańcy dużych miast (niż małych lub wsi), osoby w średnim

⁸ *Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania*, red. B. Wojtyniak, P. Goryński, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, Warszawa 2018, s. 388-398.

wieku, bogaci i biedni (od średniozamożnych), prywatni przedsiębiorcy (niż pracownicy) oraz bezrobotni (niż pracujący)⁹.

Grupą szczególnie zagrożoną uzależnieniami od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych jest młodzież. Tematyce uzależnień wśród młodzieży poświęcony jest dokument „Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 r. Europejski Program Badań Ankietowych w Szkołach ESPAD”. W świetle przedstawionych w nim wyników już 80,0% gimnazjalistów oraz 92,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych miało za sobą próbę picia alkoholu. Doświadczenia z paleniem papierosów miała połowa gimnazjalistów oraz dwie trzecie starszych uczniów; natomiast biorąc pod uwagę narkotyki, na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia i eksperymentowania znajdują się marihuana i haszysz, na drugim leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza, a na trzecim miejscu substancje wziewne. Powyższe wyniki, pomimo iż wykazywały niejednokrotnie tendencję spadkową w porównaniu do wcześniejszych badań tego typu, nie napawają jednak optymizmem. Wskazują bowiem na wciąż istniejące zagrożenie uzależnieniami od różnego rodzaju substancji psychoaktywnych wśród młodzieży.

W świetle danych ośrodków pomocy społecznej w 2022 roku z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu skorzystało 217 rodzin, w których było 299 osób. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin korzystających ze wsparcia z tego powodu zmniejszyła się o 35, tj. o 13,9%, natomiast liczba osób w rodzinach spadła o 82, tj. o 21,5%. Najwięcej rodzin korzystało z powodu alkoholizmu z pomocy społecznej w Ełku (177), a najmniej w gminie wiejskiej Ełk (2).

Tabela 14. Alkoholizm jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Ełckiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat ełcki	252	381	240	347	217	299
Ełk	211	293	210	294	177	217
Ełk (gmina wiejska)	2	2	2	2	2	5
Kalinowo	8	14	7	15	8	16
Prostki	4	4	6	9	12	22
Stare Juchy	27	68	15	27	18	39

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Narkomania w statystykach pomocy społecznej występuje sporadycznie – w 2022 roku pomoc społeczną z tego tytułu w Powiecie Ełckim przyznano 29 rodzinom. Warto jednak mieć na uwadze, że pomimo nadal istniejącego problemu dostępności różnego rodzaju substancji psychoaktywnych, obecnie coraz bardziej powszechne staje się zagrożenie uzależnieniami behawioralnymi, w tym od internetu, mediów społecznościowych, gier elektronicznych itd. Uzależnienia lub brak higieny cyfrowej, a także przebywanie dużo czasu w świecie wirtualnym sprzyja wyalienowaniu młodzieży, zaburzeniom psychicznym, trudnościom w komunikowaniu

⁹ *Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapiński, T. Panek, Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego 2015, s. 294-299.

się, a także niechęci do podejmowania kontaktów społecznych. Istotnym problemem może również stać się cyberprzemoc i poczucie anonimowości w sieci, przez które młodzież „pozwała” sobie na hejtowanie, szantaż oraz inne negatywne zachowania.

Jednym z problemów rodzin zamieszkujących Powiat Ełcki jest przemoc. W świetle art. 2 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, oznacza ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą. Przemoc domowa może przyjmować różnorodne formy, w tym m.in.: fizyczną, psychiczną, seksualną bądź ekonomiczną (materialną).

Tabela 15. Przemoc w rodzinie jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Ełckiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat ełcki	18	64	13	45	9	26
Ełk	11	35	11	36	6	12
Ełk (gmina wiejska)	1	1	1	6	0	0
Kalinowo	0	0	0	0	0	0
Prostki	3	16	1	3	3	14
Stare Juchy	3	12	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

W świetle danych ośrodków pomocy społecznej w 2022 roku z powodu przemocy w rodzinie wsparcie otrzymało łącznie 9 rodzin, w których żyło 26 osób. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin zmniejszyła się o 9, natomiast liczba osób w tych rodzinach spadła o 38. Informacje te nie wyczerpują jednak skali zjawiska. Według danych gminnych zespołów interdyscyplinarnych łącznie we wszystkich gminach z terenu powiatu w latach 2020-2022 odnotowano 807 zgłoszeń przypadków przemocy przy pomocy procedury Niebieskie Karty, a procedurą objęto 725 rodzin. Zakończono w tym czasie 667 procedur.

W kontekście sytuacji kryzysowej należy wspomnieć o sytuacji migrantów i uchodźców, którzy mogą doświadczać ubóstwa, trudności w integracji czy aktywizacji zawodowej, a także innych problemów związanych z przyjazdem do obcego kraju. Cudzoziemcy w Polsce mogą korzystać ze wsparcia w ramach Indywidualnych Programów Integracji, które mają na celu wspomóc ich w nabyciu kompetencji niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania w naszym kraju. Raport z kontroli przeprowadzonej przez NIK pn. „Pomoc społeczna dla uchodźców” wskazuje, że jak dotąd system pomocy społecznej nie stwarza uchodźcom odpowiednich warunków do integracji i samodzielnego życia¹⁰. W związku z tym, iż ruchy migracyjne obecnie nasilają się, należy mieć

¹⁰ <https://www.nik.gov.pl/plik/id,10216,vp,12539.pdf>

na uwadze działania skierowane do tej grupy osób. W 2022 roku do Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ełku nie wpłynął żaden wniosek o pomoc dla cudzoziemca posiadającego status uchodźcy.

Analizując powyższe wyzwania strategiczne należy mieć na uwadze również wyzwania o charakterze przekrojowym, które dotyczą każdego z pozostałych, wpływając na zasoby i potencjał powiatu do sprostania im. Wyzwania te dotyczą przede wszystkim procesu deinstytucjonalizacji i rozwoju systemu usług społecznych, zapewniającego ich dostępność na jak najwyższym i dostosowanym do potrzeb poziomie, a także wzmacniania kapitału społecznego i współpracy z sektorem ekonomii społecznej. Ich uwzględnienie umożliwi efektywną realizację założonych celów.

6. Podsumowanie wdrażania Strategii do 2022 roku

Przeprowadzona diagnoza sytuacji społecznej wraz z uwzględnieniem wyzwań strategicznych wskazuje na to, że założenia dotychczas obowiązującej *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Ełckim na lata 2016-2022* były systematycznie realizowane. W okresie jej realizacji w powiecie podejmowane były działania służące poprawie jakości opieki i wychowania w rodzinach oraz w instytucjach wspierających dzieci i młodzież, poprawie jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku lokalnym, zwiększeniu poziomu aktywności zawodowej i przedsiębiorczości wśród mieszkańców powiatu ełckiego, zwiększeniu poczucia bezpieczeństwa oraz dobrostanu fizycznego, umysłowego i społecznego mieszkańców powiatu, a także wzrostowi skuteczności i efektywności działań w ramach powiatowej polityki społecznej. Wiele z tych działań w drugiej połowie okresu wdrażania Strategii odbywało się jednak w ograniczonym zakresie z uwagi na stan epidemii Covid-19 i związane z nim ograniczenia, które wpłynęły na funkcjonowanie zarówno instytucji i organizacji pozarządowych, jak i samych mieszkańców. Trudno było wtedy określić, jakie przyniesie skutki w sferze funkcjonowania rodzin oraz dzieci i młodzieży, osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, osób zagrożonych uzależnieniami i innych.

Praca zdalna i nauka online spowodowały, że rodziny zostały zmuszone do funkcjonowania ze sobą praktycznie całą dobę. Ponadto rekomendacje dotyczące ograniczenia bezpośrednich kontaktów z dalszą rodziną, sąsiadami, znajomymi, a także zamknięcie miejsc, które sprzyjały tym kontaktom, takich jak restauracje, kina, siłownie, pogłębiły izolację. Dla części rodzin był to okres umożliwiający spędzanie ze sobą czasu, którego do tej pory nie mieli. W innych natomiast spowodował bądź nasilił problemy takie jak bezrobocie, bezradność opiekuńczo-wychowawcza, uzależnienia, przemoc i konflikty rodzinne.

Szczególnie trudny czas ten okazał się dla dzieci i młodzieży, głównie z uwagi na konieczność ograniczenia bądź rezygnacji z bezpośrednich kontaktów z rówieśnikami, trudności w przystosowaniu się do reguł zdalnej nauki, nadmierne korzystanie z urządzeń elektronicznych, przebywanie w dysfunkcyjnym środowisku rodzinnym, brak alternatywnych możliwości spędzania wolnego czasu. Skutki izolacji mogą ujawnić się w najbliższych latach, jednak już teraz mówi się o możliwych problemach emocjonalnych dzieci i młodzieży, zagrożeniu uzależnieniami behawioralnymi oraz trudnościami w nauce i w bezpośrednich relacjach z rówieśnikami.

W przypadku osób starszych, osób z niepełnosprawnościami i samotnych, izolacja społeczna mogła przyczynić się do pogłębienia trudności w funkcjonowaniu, w tym pojawienia się problemów emocjonalnych, depresji i innych zaburzeń. Brak kontaktu z osobami bliskimi, sąsiadami czy przypadkowymi osobami spotykanymi wcześniej np. w sklepie czy przychodni, ograniczył możliwości rozmowy, potęgował atmosferę zagrożenia i niepewności, co nie sprzyjało zdrowiu psychicznemu i fizycznemu.

W ramach wdrażania nowej strategii należy mieć na uwadze konieczność kontynuacji podjętych działań, w tym z uwzględnieniem dążenia do deinstytucjonalizacji usług, zwiększania znaczenia form środowiskowych i wsparcia realizowanego w społeczności lokalnej, a także współpracy między instytucjami i organizacjami oraz dążenia do zlecania realizacji usług i nawiązywania

partnerstw służących wzmocnieniu potencjału i efektywności świadczonych usług. W najbliższych latach mogą dać o sobie znać długoterminowe skutki pandemii, w tym m.in. zagrożenie uzależnieniami, przemocą, problemami emocjonalnymi, a także innymi trudnościami, które mogą dotknąć osoby i rodziny nie radzące sobie z izolacją społeczną. Nie bez znaczenia będzie również wojna na Ukrainie i związany z nią napływ do Polski uchodźców wojennych. Wśród rekomendacji służących wdrażaniu *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Ełckim na lata 2023-2030* można wskazać następujące:

- zwiększenie nacisku na aktywizację zawodową osób w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, w tym kobiet, osób długotrwale bezrobotnych, osób z niepełnosprawnościami, do 30 roku życia i po 50 roku życia, które z uwagi na doświadczane bariery mogą mieć trudności ze znalezieniem zatrudnienia;
- rozwój porozumień i dialogu społecznego na rzecz aktywizacji zawodowej mieszkańców, w tym wzrostu znaczenia ekonomii społecznej w obszarze aktywizacji osób najbardziej zagrożonych marginalizacją; oraz dostosowywania kierunków kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy;
- rozszerzanie skali i obszarów współpracy finansowej powiatu z organizacjami pozarządowymi, ukierunkowanej na rozwój lokalnych społeczności, profilaktykę uzależnień i inne, a także szersze włączanie organizacji w kreowanie polityk publicznych, procesy konsultacyjne i przedsięwzięcia realizowane na szczeblu powiatu;
- zwiększanie standardów funkcjonowania rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej poprzez wsparcie i szkolenia rodzin zastępczych oraz pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych;
- dalsza profesjonalizacja działań instytucji w ramach systemu wsparcia, poprzez m.in. zwiększanie liczby pracowników wykorzystujących innowacyjne metody pracy z klientem; a także umożliwiania pracownikom korzystania z superwizji i innych form wsparcia zewnętrznego;
- podejmowanie działań na rzecz identyfikacji i likwidowania barier architektonicznych i komunikacyjnych w obiektach użyteczności publicznej oraz przystosowywania tras, ciągów komunikacyjnych i innych miejsc do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- rozwój mieszkalnictwa chronionego, z miejscami dostosowanymi do potrzeb osób z niepełnosprawnością;
- intensyfikacja działań na rzecz integracji osób z niepełnosprawnościami, ich opiekunów i rodzin ze środowiskiem lokalnym;
- stałe zwiększanie dostępności usług społecznych dla osób starszych, przy jednoczesnym rozwoju bazy placówek wsparcia w obliczu postępującego starzenia się społeczeństwa;
- wspieranie inicjatyw służących zwiększaniu aktywności osób starszych, ze szczególnym uwzględnieniem takich, które promują i wdrażają wolontariat wewnątrz- i międzypokoleniowy, pomoc sąsiedzką, a także zwiększają świadomość w obszarze zdrowia i bezpieczeństwa publicznego i włączają seniorów w proces planowania i realizacji;

- rozwój instytucjonalny w obszarze wsparcia osób uzależnionych i ich rodzin;
- realizacja działań informacyjnych i edukacyjnych w obszarze zdrowia i bezpieczeństwa publicznego z naciskiem na rozszerzanie kręgu odbiorców i uwzględnianie nowych zagrożeń takich jak np. cyberprzemoc;
- rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej, w tym poprzez sprawny przepływ informacji, komunikację oraz zintegrowane działania, a także włączanie organizacji pozarządowych w procesy decyzyjne i opiniotwórcze na szczeblu lokalnym.

Biorąc pod uwagę powyższe, przyjęto, iż *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Ełckim na lata 2023-2030* będzie stanowić kontynuację dotychczas obowiązującego dokumentu, aby zachować ciągłość podjętych celów i kierunków działań.

7. Cele, priorytety i kierunki działań

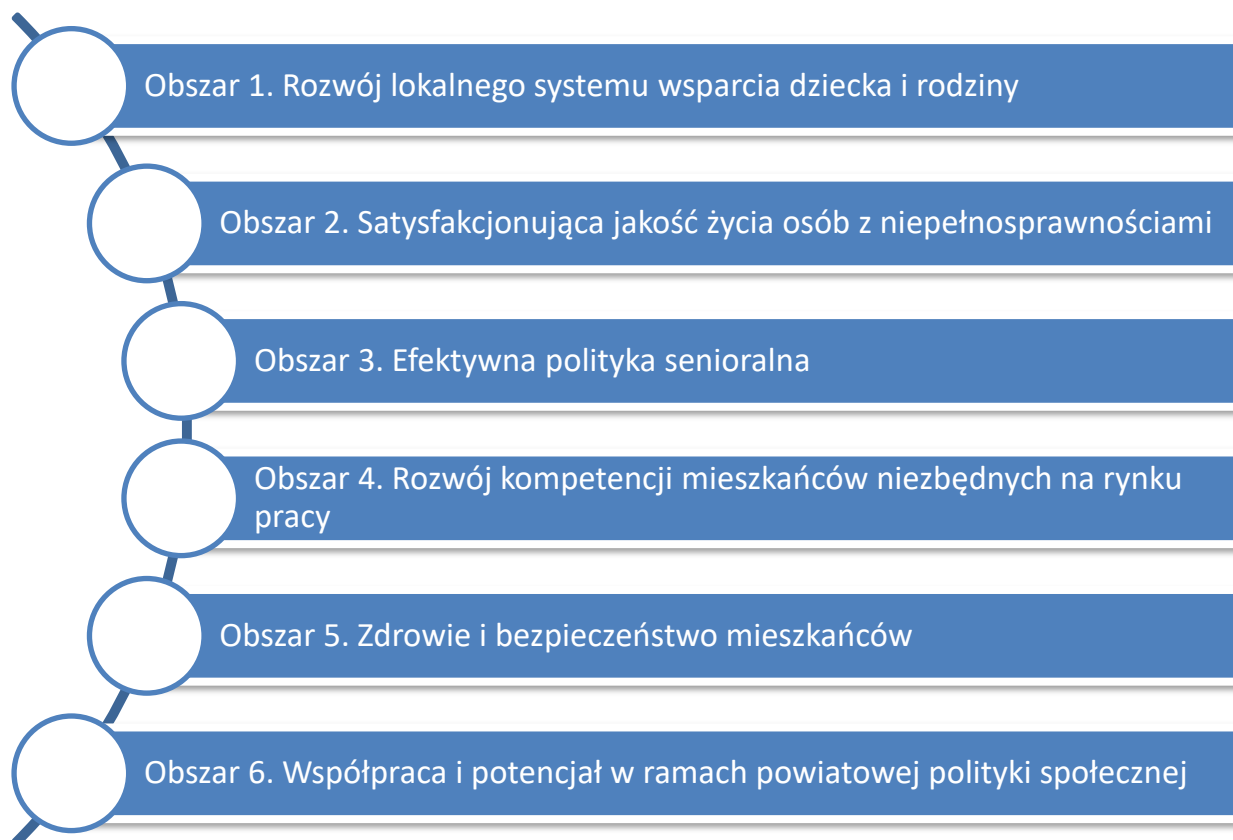
Część operacyjną *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Ełckim na lata 2023-2030* usystematyzowano w formie obszarów strategicznych. Każdy z nich dotyczy innego obszaru polityki społecznej, jednakże są one ze sobą ściśle powiązane. Dlatego też należy je rozpatrywać łącznie jako elementy składowe wizji rozwoju, zaś wdrożenie założeń jednego priorytetu będzie miało istotny wpływ na powodzenie pozostałych.

Kierunek zaplanowanych działań wyznacza cel główny Strategii, który brzmi następująco:

Kreowanie warunków aktywnego funkcjonowania mieszkańców Powiatu Ełckiego w środowisku rodzinnym, społecznym i zawodowym

W ramach każdego obszaru wyznaczono cel strategiczny, cele operacyjne oraz kierunki działań, które będą służyć ich realizacji. Wszystkie cele i działania będą realizowane w całym horyzoncie czasowym Strategii, tj. w latach 2023-2030, dlatego odstąpiono od określania szczegółowych harmonogramów. W każdym z obszarów określono również wskaźniki realizacji działań oraz prognozę zmian, jakie mogą nastąpić jeżeli Strategia będzie efektywnie wdrażana.

W odpowiedzi na zdefiniowane wyzwania określono następujące obszary strategiczne:

Obszar 1. Rozwój lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny

Cel strategiczny 1. Poprawa jakości opieki i wychowania w rodzinach oraz w instytucjach wspierających dzieci i młodzież.

Cele operacyjne:	<p>2.1. Wzmacnianie kompetencji rodziców oraz prawnych opiekunów w zakresie należytej opieki i wychowania dzieci.</p> <p>2.2. Wzrost dostępności usług wsparcia dla rodzin doświadczających trudności życiowych, w tym przemocy i sytuacji kryzysowej.</p> <p>2.3. Tworzenie warunków rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej oraz podniesienie standardów funkcjonowania rodzinnej i instytucjonalnej pieczy.</p>
Kierunki działań:	<ol style="list-style-type: none">1) Zapewnienie rodzicom, opiekunom oraz osobom przygotowującym się do założenia rodziny możliwości zdobywania wiedzy i umiejętności, np. w ramach „Szkoły dla rodziców i wychowawców”, konsultacji ze specjalistami, akcji i kampanii społecznych.2) Ułatwianie dostępu do poradnictwa specjalistycznego (w tym m.in. psychologicznego, pedagogicznego, socjoterapeutycznego, prawnego, mediacji) na rzecz rodzin, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu problemów życiowych.3) Rozwój sieci placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej, specjalistycznej lub pracy podwórkowej, działających np. jako koła zainteresowań, kluby, świetlice środowiskowe, świetlice socjoterapeutyczne.4) Wspieranie rodzin doświadczających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych m.in. w postaci pracy socjalnej, asystentury rodzinnej, pomocy rodzin wspierających i wolontariuszy, organizacji grup samopomocowych.5) Tworzenie warunków do powstawania i funkcjonowania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych poprzez pozyskiwanie, szkolenie oraz kwalifikowanie kandydatów do pełnienia tych funkcji, jak również prowadzenie różnorodnych kampanii społecznych.6) Praca z rodzicami oraz dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej w celu wsparcia powrotu małoletnich do rodziny biologicznej.7) Organizowanie wsparcia dla rodzin zastępczych, obejmującego w szczególności poradnictwo (wychowawcze, psychologiczne, medyczne, prawne), zapewnianie szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji, biorąc pod uwagę ich potrzeby, pomoc ze strony rodzin pomocowych, a także odpowiednią liczbę koordynatorów pieczy zastępczej.8) Integracja środowiska rodzin zastępczych – festyny i pikniki integracyjne, grupy wsparcia, wycieczki.

	<p>9) Rozwój różnorodnych form wsparcia dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej.</p> <p>10) Zabezpieczenie środków finansowych i lokali na tworzenie mieszkań chronionych dla usamodzielnianych wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych.</p>
Okres realizacji:	2023-2030
Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie liczby rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. • Zmniejszenie skali problemów opiekuńczo-wychowawczych w rodzinach. • Zmniejszenie liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej. • Podniesienie jakości rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej. • Wzrost udziału rodzinnych form pieczy zastępczej. • Wzrost poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji w rodzinach.
Wskaźniki realizacji działań	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba rodzin korzystających z interwencji kryzysowej. • Liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego. • Liczba zatrudnionych koordynatorów pieczy zastępczej. • Liczba funkcjonujących na terenie powiatu rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych. • Liczba rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka przypadających na jednego koordynatora pieczy zastępczej. • Liczba przeszkolonych kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. • Liczba dzieci umieszczonych w danym roku oraz łączna liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej, z uwzględnieniem form rodzinnych. • Liczba dzieci opuszczających rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze, objętych procesem usamodzielniania. • Liczba dzieci, które po pobycie w pieczy zastępczej powróciły do rodziny biologicznej. • Liczba wychowanków, korzystających ze wsparcia w zakresie usamodzielniania.

Obszar 2. Satysfakcjonująca jakość życia osób z niepełnosprawnościami

Cel strategiczny 2. Wzmocnienie aktywności osób z niepełnosprawnościami w różnych obszarach życia.

Cele operacyjne:	<p>3.1. Tworzenie możliwości wszechstronnego rozwoju oraz aktywności osób z niepełnosprawnościami.</p> <p>3.2. Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnościami do szerokiego zakresu usług społecznych.</p> <p>3.3. Podejmowanie działań zmierzających do lepszego funkcjonowania w życiu społecznym i zawodowym osób z niepełnosprawnościami.</p>
Kierunki działań:	<ol style="list-style-type: none">1) Realizacja działań mających na celu integrację osób z niepełnosprawnościami, ich opiekunów i rodzin ze środowiskiem lokalnym poprzez wydarzenia o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym i in.2) Podejmowanie działań na rzecz aktywnej integracji społecznej, zawodowej, zdrowotnej i edukacyjnej osób z niepełnosprawnościami, w tym m.in. organizacja spotkań z doradcą zawodowym, pracodawcami, psychologami, a także zapewnianie dostępności komunikacyjnej tych działań.3) Wspieranie funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej w powiecie.4) Ułatwianie dostępu do specjalistycznego wspomaganie rozwoju dzieci w ramach wczesnej diagnozy i interwencji.5) Wsparcie osób i rodzin sprawujących opiekę nad osobami z niepełnosprawnościami w postaci m.in. organizowania szkoleń dla opiekunów oraz tworzenia miejsc opieki wytchnieniowej.6) Rozwój bazy placówek rehabilitacyjnych, punktów zaopatrzenia i wypożyczalni sprzętu oraz dofinansowania do udziału w turnusach rehabilitacyjnych dla osób z niepełnosprawnościami.7) Udzielanie dofinansowania do likwidacji barier funkcjonalnych w miejscu zamieszkania osób z niepełnosprawnościami, zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, środków pomocniczych i przedmiotów ortopedycznych, a także usług rehabilitacyjnych.8) Tworzenie różnych form mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami.9) Przystosowanie funkcjonowania instytucji użyteczności publicznej do potrzeb i ograniczeń osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, a także likwidacja barier architektonicznych i transportowych w przestrzeni publicznej.10) Zwiększanie dostępności rehabilitacji zawodowej, organizacja poradnictwa zawodowego i szkoleń zawodowych dla osób z niepełnosprawnościami.

Okres realizacji:	2023-2030
Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym. • Zwiększenie dostępności przestrzeni publicznej dla osób z niepełnosprawnościami. • Poprawa jakości i standardów życia osób z niepełnosprawnościami. • Rozwój usług społecznych skierowanych do osób z niepełnosprawnościami. • Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnością do rehabilitacji specjalistycznej, placówek oświatowych oraz usług wsparcia. • Włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin. • Rozszerzenie ofert placówek specjalistycznych dla niepełnosprawnych dzieci, młodzieży i osób zagrożonych niepełnosprawnością.
Wskaźniki realizacji działań	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba działających WTZ i liczba uczestników. • Liczba utworzonych i funkcjonujących miejsc wsparcia dziennego i całodobowego/liczba uczestników. • Liczba placówek rehabilitacyjnych oraz punktów zaopatrzenia i wypożyczalni sprzętu niezbędnego do funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami. • Liczba osób, które skorzystały z dofinansowania na zakup sprzętu rehabilitacyjnego, środków pomocniczych i przedmiotów ortopedycznych, a także usług rehabilitacyjnych. • Liczba osób z niepełnosprawnościami, które skorzystały z dofinansowań do likwidacji barier funkcjonalnych w miejscu zamieszkania. • Liczba osób korzystających z turnusów rehabilitacyjnych. • Liczba dzieci korzystających ze wczesnego wspomaganie.

Obszar 3. Efektywna polityka senioralna

Cel strategiczny 3. Rozwój efektywnej polityki senioralnej w powiecie.

Cele operacyjne:	<p>4.1. Zapewnienie osobom starszym dostępu do wysokiej jakości usług społecznych, w tym do różnych form opieki i wsparcia.</p> <p>4.2. Kreowanie warunków i otoczenia społecznego sprzyjającego wszechstronnej aktywności i integracji osób starszych.</p> <p>4.3. Zwiększenie zaangażowania społecznego i partycypacji osób starszych w życiu publicznym.</p>
Kierunki działań:	<ol style="list-style-type: none">1) Organizacja i dofinansowanie wydarzeń o charakterze edukacyjnym, kulturalnym, sportowym i turystyczno-rekreacyjnym dla osób starszych, a także zapewnianie ich dostępności komunikacyjnej.2) Wsparcie osób i rodzin sprawujących opiekę nad osobami starszymi w postaci m.in. tworzenia miejsc opieki wytchnieniowej, organizowania szkoleń dla opiekunów, poradnictwa, grup wsparcia.3) Wspieranie działań na rzecz włączenia cyfrowego osób starszych, w tym szkoleń i innych rozwiązań służących zwiększeniu kompetencji seniorów w posługiwaniu się nowoczesnymi technologiami.4) Organizacja wsparcia psychologicznego dla seniorów i ich rodzin.5) Upowszechnianie pomocy sąsiedzkiej oraz wolontariatu na rzecz osób starszych, a także wolontariatu międzypokoleniowego6) Inicjowanie i realizacja działań w zakresie integracji międzypokoleniowej oraz aktywności społecznej, w tym wolontariatu osób starszych.7) Promowanie rozwoju rzecznictwa środowisk seniorskich, w tym powstawania rad seniorów oraz udziału osób starszych w zespołach konsultacyjnych i doradczych.8) Rozwój sieci placówek udzielających pomocy osobom starszym w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, sprawujących opiekę nad uczestnikami, stymulujących ich intelektualną, psychiczną i fizyczną sprawność.9) Upowszechnianie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, pomocy sąsiedzkiej, wolontariatu oraz grup samopomocowych dla seniorów i ich rodzin – w celu jak najdłuższego utrzymania osób o ograniczonej sprawności w środowisku zamieszkania.
Okres realizacji:	2023-2030

Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost liczby oraz odsetka osób starszych korzystających z różnych form opieki i wsparcia. • Wzrost aktywności społecznej osób starszych. • Zwiększenie udziału osób starszych w życiu publicznym. • Zmniejszenie zagrożenia wykluczeniem społecznym wśród osób starszych. • Poprawa dostępności różnych form wsparcia dla osób starszych i ich rodzin. • Wzrost poczucia bezpieczeństwa seniorów.
Wskaźniki realizacji działań	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba działających na terenie powiatu placówek zapewniających wsparcie osobom starszym. • Liczba działających na terenie powiatu rad seniorów. • Liczba seniorów korzystających z różnorodnych form aktywności społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej.

Obszar 4. Rozwój kompetencji mieszkańców niezbędnych na rynku pracy

Cel strategiczny 4. Wzmocnienie zdolności mieszkańców do podejmowania zatrudnienia lub działalności gospodarczej.

Cele operacyjne:	<p>4.1. Wzmocnienie kompetencji i kwalifikacji mieszkańców, adekwatnych do potrzeb rynku pracy.</p> <p>4.2. Wzrost znaczenia ekonomii społecznej w sferze aktywizacji zawodowej osób zagrożonych marginalizacją.</p> <p>4.3. Kreowanie warunków sprzyjających większej dostępności rynku pracy dla osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz osób ze szczególnymi potrzebami.</p>
Kierunki działań:	<ol style="list-style-type: none">1) Organizacja szkoleń i warsztatów służących podnoszeniu kompetencji osobistych i społecznych niezbędnych do prawidłowego pełnienia ról zawodowych, a także kształtujących postawy przedsiębiorcze.2) Organizacja szkoleń, kursów zawodowych oraz form przygotowania zawodowego dorosłych dostosowujących kwalifikacje do potrzeb rynku pracy.3) Realizacja staży oraz praktyk u lokalnych pracodawców, zwłaszcza dla osób nie posiadających doświadczenia zawodowego.4) Wspieranie mobilności zawodowej osób bezrobotnych poprzez dostępne instrumenty.5) Monitoring lokalnego rynku pracy pod kątem zawodów deficytowych i nadwyżkowych, zapotrzebowania pracodawców na konkretne kwalifikacje oraz identyfikacji nisz rynkowych możliwych do zagospodarowania przez nowe firmy, w tym podmioty ekonomii społecznej).6) Organizacja targów, giełd pracy oraz bezpośrednich spotkań z pracodawcami służących wsparciu osób poszukujących zatrudnienia.7) Doradztwo edukacyjno-zawodowe dla młodzieży.8) Wspieranie powstawania i funkcjonowania klubów i centrów integracji społecznej w powiecie.9) Zapewnienie dostępu do usług animacji, doradztwa, szkoleń i promocji dla osób oraz podmiotów rozpoczynających lub prowadzących działalność w sektorze ekonomii społecznej.10) Wsparcie finansowe (dotacje, pożyczki, poręczenia) połączone z opieką biznesową dla osób zakładających jednoosobową działalność gospodarczą lub spółdzielnię socjalną, a także dla firm tworzących nowe miejsca pracy, w tym dedykowane osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym.11) Programy zwiększające szanse osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy, uwzględniające m.in. tworzenie miejsc pracy w warunkach chronionych oraz zatrudnienie trenerów pracy.

	<p>12) Wspieranie aktywności zawodowej osób z grup defaworyzowanych na rynku pracy, m.in. osoby młodych, długotrwale bezrobotnych, osób powyżej 50. roku życia, osób wychowujących małe dzieci.</p> <p>13) Integracja cudzoziemców z wykorzystaniem indywidualnych programów integracji w obszarach edukacji językowej, funkcjonowania zawodowego oraz funkcjonowania społecznego.</p> <p>14) Obejmowanie cudzoziemców wsparciem zarówno w postaci świadczeń materialnych, jak i niematerialnych, takich jak np. poradnictwo, pomoc w zapewnieniu mieszkania, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, nauka języka polskiego, w zależności od zdiagnozowanych potrzeb.</p>
Okres realizacji:	2023-2030
Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie poziomu bezrobocia w powiecie, w tym wśród grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy. • Spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia. • Zwiększenie aktywności i mobilności zawodowej mieszkańców. • Zmniejszenie skali zagrożenia ubóstwem związanym z brakiem pracy. • Rozwój przedsiębiorczości, w tym w obszarze ekonomii społecznej. • Zmniejszenie skali tzw. „szarej strefy”.
Wskaźniki realizacji działań	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba bezrobotnych zarejestrowanych, w tym kobiet, osób do 30 roku życia, osób powyżej 50 lat, osób z niepełnosprawnościami. • Liczba i odsetek osób długotrwale bezrobotnych. • Liczba osób bezrobotnych, które podjęły zatrudnienie, w tym subsydiowane i niesubsydiowane. • Liczba osób, które zostały objęte stażami, pracami społecznie użytecznymi, szkoleniami zawodowymi. • Liczba pracodawców, którzy otrzymali wsparcie ze środków publicznych na zatrudnienie osoby bezrobotnej. • Liczba osób, które otrzymały wsparcie na założenie jednoosobowej działalności gospodarczej. • Liczba funkcjonujących klubów i centrów integracji społecznej w powiecie.

Obszar 5. Zdrowie i bezpieczeństwo mieszkańców

Cel strategiczny 5. Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa oraz dobrostanu fizycznego, psychicznego i społecznego mieszkańców powiatu.

Cele operacyjne:	<p>5.1. Wzrost świadomości społecznej na temat zdrowia i bezpieczeństwa.</p> <p>5.2. Poprawa dostępu osób uzależnionych i współuzależnionych do wsparcia w poradzeniu sobie z problemem.</p> <p>5.3. Zwiększanie wsparcia i ochrony osób zagrożonych i dotkniętych problemem przemocy oraz wzmocnienie oddziaływań interwencyjnych, korekcyjnych i edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc.</p> <p>5.4. Zwiększenie dostępności wsparcia dla osób w kryzysie zdrowia psychicznego.</p>
Kierunki działań:	<ol style="list-style-type: none">1) Realizacja kampanii i akcji społecznych służących podnoszeniu wiedzy oraz kształtowaniu odpowiednich postaw społecznych, w szczególności w zakresie profilaktyki uzależnień oraz przemocy.2) Realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych, dotyczących przemocy w rodzinie, zachowań agresywnych, uzależnień oraz bezpieczeństwa publicznego.3) Zwiększenie dostępności terapii dla osób uzależnionych oraz współuzależnionych od substancji psychoaktywnych, a także programów wspierających dalsze zdrowienie oraz programów redukcji szkód.4) Wspieranie funkcjonowania grup wsparcia i grup samopomocowych dla osób uzależnionych, współuzależnionych oraz dorosłych dzieci alkoholików.5) Realizacja programów informacyjno-edukacyjnych dotyczących zdrowia psychicznego.6) Zapewnienie dostępu osób w kryzysie zdrowia psychicznego i ich rodzin do różnych form pomocy, a także wsparcia bytowego i mieszkaniowego.7) Inicjowanie i wspieranie usług z zakresu pomocy psychologicznej i terapeutycznej dla osób dotkniętych kryzysem psychicznym, zaburzeniami i chorobami psychicznymi oraz ich rodzin i opiekunów.8) Działania umożliwiające ochronę ofiar przed dalszym krzywdzeniem poprzez szybką i skuteczną interwencję, odizolowanie ofiar od sprawcy przemocy oraz opracowanie i wdrażanie planu pomocy dostosowanego do potrzeb, zasobów i deficytów osób/rodzin objętych wsparciem.9) Stworzenie osobom doznającym przemocy w rodzinie możliwości w organizowaniu grup wsparcia oraz grup samopomocowych mających na celu wzajemne wsparcie emocjonalne i wymianę doświadczeń.10) Realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie.

Okres realizacji:	2023-2030
Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców. • Zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz uzależnień. • Zmniejszenie ilości przestępstw popełnianych pod wpływem substancji psychoaktywnych. • Zmniejszenie kosztów leczenia chorób i urazów związanych z uzależnieniami. • Zmniejszenie zagrożenia wykluczeniem społecznym osób w kryzysie zdrowia psychicznego.
Wskaźniki realizacji działań	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób biorących udział w programach korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy. • Liczba oraz rodzaj placówek zapewniających pomoc osobom uzależnionym i ich rodzinom. • Liczba osób uzależnionych i współuzależnionych, które otrzymały wsparcie. • Liczba oferowanych form wsparcia w ramach ośrodka interwencji kryzysowej.

Obszar 6. Współpraca i potencjał w ramach powiatowej polityki społecznej

Cel strategiczny 6. Wzrost skuteczności i efektywności działań w ramach powiatowej polityki społecznej.

Cele operacyjne:	<p>6.1. Zwiększenie wiedzy oraz przygotowania kadr instytucji i organizacji do rozwiązywania problemów społecznych.</p> <p>6.2. Wzmocnienie współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej.</p> <p>6.3. Rozwój kapitału społecznego w powiecie.</p>
Kierunki działań:	<ol style="list-style-type: none">1) Prowadzenie badań oraz analiz pozwalających na lepsze poznanie faktycznej skali oraz przyczyn i skutków problemów społecznych występujących na terenie powiatu.2) Rozwój kompetencji i kwalifikacji kadr służb społecznych w powiecie.3) Upowszechnianie innowacyjnych metod pracy z klientem „trudnym”, w tym z rodziną wieloproblemową w jej środowisku (np. mediacje rodzinne, terapia krótkoterminowa skoncentrowana na rozwiązaniach, coaching).4) Wspieranie kadry specjalistów zajmujących się m.in. uzależnieniami, przemocą w rodzinie oraz interwencją kryzysową w postaci superwizji i pomocy psychologicznej.5) Włączanie lokalnych liderów, w tym przedstawicieli sektora ekonomii społecznej, do zespołów o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym w zakresie planowania oraz realizacji zadań powiatowej polityki społecznej.6) Opracowywanie, wdrażanie i monitoring programów powiatowych przy użyciu różnych metod partycypacji, uwzględniających aktywny udział reprezentatywnej grupy instytucji i organizacji lokalnych.7) Tworzenie przestrzeni do współpracy, wspólnych przedsięwzięć oraz wymiany doświadczeń powiatu i gmin.8) Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie wdrażania polityki społecznej, poprzez m.in. zlecenie realizacji zadań publicznych oraz zawiązywanie partnerstw.
Okres realizacji:	2023-2030
Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	<ul style="list-style-type: none">• Zwiększenie wiedzy i kompetencji osób zaangażowanych w realizację Strategii.• Lepsze wykorzystanie zasobów i potencjału organizacji pozarządowych do rozwoju ekonomii społecznej.• Wzmocnienie współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie realizacji usług społecznych.• Zwiększenie dostępności usług społecznych dla mieszkańców.• Wzmocnienie współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej.

Wskaźniki realizacji działań	<ul style="list-style-type: none">• Liczba pracowników, którzy wzięli udział w szkoleniach, studiach podyplomowych i innych formach edukacji.• Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono realizację zadań publicznych w zakresie polityki społecznej.• Liczba dokumentów strategicznych i programowych opracowanych przy udziale przedstawicieli organizacji pozarządowych.
-------------------------------------	--

8. Zarządzanie realizacją strategii

8.1. Podstawowe założenia organizacyjne

Specyfika zarządzania realizacją powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych wynika z charakteru tego dokumentu oraz regulacji prawnych określających ramy jej wdrażania. Opracowanie i realizacja PSRPS jest zadaniem obowiązkowym powiatu, co wynika z art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Ponadto art. 112 ust. 9 ustawy desygnuje powiatowe centrum pomocy rodzinie jako podmiot koordynujący realizację strategii.

Kluczową rolę w planowaniu oraz podejmowaniu decyzji strategicznych będą odgrywały władze samorządu – Zarząd oraz Rada Powiatu Ełckiego. Natomiast zadania praktyczne będą domeną jednostek organizacyjnych – starostwa powiatowego, PCPR, PUP, placówek oświatowych, policji, straży pożarnej i innych. Skuteczne wdrażanie Strategii powinno być wspierane poprzez współpracę z gminami wchodzącymi w skład powiatu, Samorządem Województwa Warmińsko-Mazurskiego, administracją rządową, w tym z Wojewodą Warmińsko-Mazurskim i podlegającym mu urzędem, instytucjami pomocy społecznej i rynku pracy prowadzonymi przez podmioty niepubliczne, służbą zdrowia, sektorem ekonomii społecznej i przedsiębiorcami, a także – a może przede wszystkim – z mieszkańcami powiatu.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ełku jako instytucjonalny koordynator wdrażania strategii rozwiązywania problemów społecznych będzie realizowało zadania w kluczowych obszarach:

Rodzaje czynności w zakresie wdrażania strategii	Działania operacyjne	ustalanie z interesariuszami bieżących potrzeb i podziału zadań
		uszczegóławianie założeń strategii w postaci programów wynikających z ustawy o pomocy społecznej lub innych ustaw
	Informowanie i konsultowanie	przekazywanie władzom powiatu, lokalnym partnerom oraz społeczności informacji na temat stanu wdrożenia strategii
		pozyskiwanie informacji zwrotnej na temat problemów i potrzeb społecznych
	Monitoring i ewaluacja	regularna weryfikacja poziomu osiągnięcia celów i rezultatów oraz zakresu zrealizowanych działań
	ocena jakościowa postępów we wdrażaniu strategii oraz osiągniętych efektów	
	Działania naprawcze	przedkładanie władzom powiatu oraz lokalnym partnerom rekomendacji dotyczących decyzji korygujących wdrażanie strategii
		aktualizacja dokumentu w obliczu zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych

8.2. Monitoring strategii

Monitoring to proces gromadzenia oraz analizowania informacji ilościowych i jakościowych w celu odpowiedzi na pytania: „Co, kiedy i jak zostało zrobione?”. Pozwala uchwycić różnice pomiędzy założeniami planu strategicznego a ich faktycznym wykonaniem.

Monitoring skupia się na dwóch zasadniczych obszarach: rzeczowym (merytorycznym) – dotyczy postępu w realizacji zaplanowanych działań pod względem terminowości wykonania oraz osiągniętych efektów oraz finansowym – obejmuje zarządzanie środkami przyznanymi na realizację poszczególnych działań/projektów, zwłaszcza pod kątem efektywności wydatków.

Monitoring jest podstawą dla sprawozdawczości (raportowania), zarządzania zmianą oraz ewaluacji. Dane zebrane w trakcie procesu monitorowania są analizowane, a następnie opracowywane w formie sprawozdań na potrzeby wewnętrzne oraz raportów prezentowanych opinii publicznej. Wypracowane wnioski i rekomendacje wspomagają proces decyzyjny oraz zarządzanie informacjami, ułatwiając znajdowanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostaną zidentyfikowane odchylenia od pierwotnych założeń.

Monitoring wdrażania Strategii będzie prowadzony corocznie. Zapisy zawarte w Strategii będą realizowane w ramach kierunków poszczególnych działań, w zależności od posiadanych przez samorząd i pozyskanych z zewnątrz środków finansowych. Realizacja działań będzie przedstawiana w sprawozdaniach poszczególnych jednostek odpowiedzialnych za ich realizację, w tym w sprawozdaniu Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ełku, przedkładanym corocznie Radzie Powiatu.

Jego przedmiotem będą wskaźniki sformułowane w ramach każdego z obszarów, oparte na obiektywnych dowodach obrazujących stan założonych działań oraz osiągniętych celów i rezultatów. Wskaźniki realizacji Strategii odnoszą się do kierunków niezbędnych działań. Zgodnie z metodyką przyjętą dla Strategii, wskaźniki działań koncentrują się na wynikach, tzn. rezultatach podejmowanych działań w odniesieniu do grup docelowych. Natomiast w mniejszym stopniu monitoring strategii będzie dotyczył ponoszonych nakładów oraz produktów wytworzonych podczas realizacji działań. Zakłada się bowiem, iż ocena jakości i efektywności „rutynowych” zadań oraz projektów powinna być raczej domeną podmiotów je realizujących oraz programów, w ramach których uzyskały finansowanie. Katalog wskaźników monitorowania Strategii ma charakter otwarty.

8.3. Aktualizacja strategii

Strategia jest wieloletnim dokumentem planistycznym, w związku z czym należy wziąć pod uwagę, że w wyniku zmian społeczno-ekonomicznych niektóre jej zapisy mogą stać się nieaktualne jeszcze przed końcem okresu jej obowiązywania. W takiej sytuacji należy podjąć decyzję o jej aktualizacji bądź o opracowaniu nowego dokumentu, uwzględniającego nowe uwarunkowania prawne, programowe, społeczne czy ekonomiczne.

Aktualizacja dokumentu, przeprowadzana w trybie, w jakim uchwalona została Strategia, będzie konieczna tylko w przypadku, gdy zmianie ulegną obszary i cele strategiczne dokumentu. W pozostałych przypadkach decyzja o aktualizacji zostanie podjęta przez koordynatora wdrażania

Strategii. Aktualizacji Strategii nie wymagają natomiast zmiany w katalogu działań służących realizacji celów, ponieważ z założenia jest to katalog otwarty, wykorzystywany w zależności od aktualnych potrzeb oraz umożliwiający realizację innych przedsięwzięć, niż w nim wymienione, o ile wpisują się w cele Strategii. Nie wymagają jej także zmiany i modyfikacje wskaźników, służących monitoringowi działań. Jeżeli w procesie wdrażania Strategii zostanie zidentyfikowana potrzeba rozszerzenia zakresu lub przeformułowania wybranych wskaźników, możliwe jest wprowadzenie zmian bez konieczności aktualizacji dokumentu – o ile zmiany te będą służyły lepszemu rozpoznaniu sytuacji społecznej oraz efektów wdrażania Strategii.

8.4. Ramy finansowe

Realizacja kierunków działań zaplanowanych w Strategii wymaga odpowiednich zasobów finansowych, bowiem każde przedsięwzięcie generuje określone koszty. Podstawowym źródłem finansowania strategii będzie budżet powiatu. Większość kierunków działań mieszczących się w sferze lokalnej polityki społecznej realizują bowiem jednostki organizacyjne powiatu w ramach swoich podstawowych, statutowych zadań. Szeroki zakres programów i projektów socjalnych jest ponadto możliwy do wdrożenia komplementarnie lub wspólnie przez samorządy gmin wchodzących w skład Powiatu Ełckiego, a także w kooperacji z Województwem Warmińsko-Mazurskim oraz innymi jednostkami samorządu terytorialnego – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień lub umów partnerskich.

Część środków na realizację zadań w zakresie lokalnej polityki społecznej będzie ponadto pochodzić z budżetu państwa. W tej kategorii mieszczą się m.in. programy rządowe oraz programy ministerstw. Można tu wskazać m.in. Program Oślonowy „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”. Ponadto od 2019 roku jednym ze źródeł finansowania działań na rzecz wsparcia społecznego, zawodowego i zdrowotnego osób z niepełnosprawnościami jest Fundusz Solidarnościowy, będący państwowym funduszem celowym, którego dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego. W jego ramach są realizowane programy takie jak „Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych”, „Opieka wytchnieniowa”, „Centra opiekuńczo-mieszkalne” oraz „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”.

Istotne źródło finansowania będą stanowić także środki z Funduszy Europejskich w perspektywie 2021-2027, dostępne na szczeblu krajowym i regionalnym, w tym szczególności w obszarze włączenia społecznego, rynku pracy czy edukacji.

Źródłem finansowania mogą być również dotacje i granty dostępne dla trzeciego sektora. Wśród nich są programy rządowe i ministerialne, a także programy Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, takie jak: Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO czy NOWEFIO. Ważne są również środki prywatne pochodzące z fundacji, zakładanych przez firmy, instytucje finansowe lub osoby prywatne; pieniądze od sponsorów, środki z 1% dla organizacji pożytku publicznego, darowizny, zbiórki publiczne i inne.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych planowanych kierunków działań nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe, szczególnie ze względu na szeroki zakres tematyczny

dokumentu, okres jego obowiązywania, nie domknięty jeszcze etap programowania środków unijnych na lata 2021-2027 oraz konkursowy charakter większości programów pomocowych, który z punktu widzenia podmiotów realizujących przekłada się na incydentalność wsparcia. Adekwatne do potrzeb kosztorysy będą tworzone w momencie planowania rocznego i aktualizacji budżetu powiatu, w tym planów finansowych jednostek, a także opracowywania programów i projektów uszczegóławiających założenia Strategii.

9. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej

W świetle uwarunkowań ustawowych strategia powinna określać usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybach, o których mowa w tej ustawie.

Usługi wskazane w ustawie o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych zawierają się w następujących obszarach: 1) polityki prorodzinnej, 2) wspierania rodziny, 3) systemu pieczy zastępczej, 4) pomocy społecznej, 5) promocji i ochrony zdrowia, 6) wspierania osób niepełnosprawnych, 7) edukacji publicznej, 8) przeciwdziałania bezrobociu, 9) kultury, 10) kultury fizycznej i turystyki, 11) pobudzania aktywności obywatelskiej, 12) mieszkalnictwa, 13) ochrony środowiska, 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w sferze zadań publicznych wymienia między innymi zadania w zakresie pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób; wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej; tworzenia warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej; udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa; działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej; działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego; ochrony i promocji zdrowia, w tym działalności leczniczej, działalności na rzecz osób niepełnosprawnych; promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy; działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym; działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości; działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych; nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania; kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego; wspierania i upowszechniania kultury fizycznej. W związku z uchwaleniem ustawy o ekonomii społecznej dodane zostało również zadanie w zakresie działalności na rzecz podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Usługi społeczne i zadania publiczne, zlecane w trybie ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie w Powiecie Ełckim mieszczą się w obszarach priorytetowych takich jak: upowszechnianie turystyki, oświata i wychowanie, ochrona i promocja zdrowia, polityka społeczna, ekologia i ochrona dziedzictwa przyrodniczego, kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i tradycji, upowszechnianie kultury fizycznej i sportu. Na poziomie powiatu podmioty ekonomii społecznej prowadzą m.in. placówki opiekuńczo-wychowawcze i planuje się zlecenie tych usług również w najbliższych latach.

10. Podsumowanie

Jak już zasygnalizowano we wstępie, powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych stanowi główne narzędzie planistyczne polityki społecznej prowadzonej na terenie powiatu. Nadrzędnym celem tych działań jest kreowanie lokalnych warunków, umożliwiających mieszkańcom prowadzenie bardziej satysfakcjonującego i produktywnego życia w różnych sferach, w szczególności rodzinnej, zawodowej, zdrowotnej, edukacyjnej, obywatelskiej i kulturalnej.

Zaplanowane w ramach *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Ełckim na lata 2023-2030* cele i kierunki działań uporządkowane zostały w ramach obszarów strategicznych, odpowiadających na zdiagnozowane problemy i potrzeby społeczne, uwzględniając przy tym zasoby własne powiatu (instytucjonalne, kadrowe, społeczne) oraz zewnętrzne szanse i zagrożenia, które mogą wpłynąć na realizację Strategii. Są ponadto adekwatne do zakresu zadań i kompetencji Powiatu Ełckiego, określonych ustawami ustrojowymi tworzącymi samorząd terytorialny w Polsce oraz przepisami prawa regulującymi sferę polityki społecznej.

Strategia stanowi kierunkową wytyczną dla lokalnych władz, instytucji oraz organizacji odpowiedzialnych za szeroko rozumiany lokalny system pomocy i wsparcia. Z uwagi jednak na to, że sytuacja społeczno-ekonomiczna powiatu jest dynamiczna i zależna od wielu czynników, należy dostosowywać założenia Strategii do uwarunkowań. Istotne znaczenie będzie miało śledzenie zmian prawa, przede wszystkim w obszarze pomocy społecznej, rynku pracy, wspierania rodzin oraz osób z niepełnosprawnościami, może to bowiem uzasadnić konieczność nowelizacji części założeń Strategii. Ponadto trzeba będzie uwzględniać dynamikę problemów społecznych – ich skalę i natężenie, pojawianie się nowych ryzyk socjalnych, a także ważne, niezaspokojone potrzeby ludności.

Spis tabel

Tabela 1. Ludność Powiatu Ełckiego według gmin w latach 2017-2021	15
Tabela 2. Wybrane dane i wskaźniki demograficzne dla Powiatu Ełckiego w latach 2017-2021	16
Tabela 3. Wybrane dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Powiecie Ełckim w latach 2019-2021.....	17
Tabela 4. Powody korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Ełckiego w latach 2020-2022 ..	20
Tabela 5. Bezrobocie jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Ełckiego w latach 2020-2022	28
Tabela 6. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Ełckiego w latach 2020-2022	30
Tabela 7. Potrzeba ochrony macierzyństwa jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Ełckiego w latach 2020-2022.....	31
Tabela 8. Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Ełckim w 2022 roku.....	32
Tabela 9. Orzeczenia o niepełnosprawności (osoby poniżej 16 roku życia) według wieku i płci w latach 2020-2022	33
Tabela 10. Orzeczenia o niepełnosprawności (osoby powyżej 16 roku życia) według wieku, stopnia niepełnosprawności oraz zatrudnienia w latach 2020-2022.....	34
Tabela 11. Niepełnosprawność jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Ełckiego w latach 2020-2022	35
Tabela 12. Długotrwała i ciężka choroba jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Ełckiego w latach 2020-2022.....	35
Tabela 13. Odsetek ludności w najstarszych kategoriach wiekowych w Powiecie Ełckim w latach 2017-2021 (%).....	37
Tabela 14. Alkoholizm jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Ełckiego w latach 2020-2022	39
Tabela 15. Przemoc w rodzinie jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Ełckiego w latach 2020-2022	40

Spis wykresów

Wykres 1. Zmiany liczby ludności w Powiecie Ełckim w latach 2017-2021	14
Wykres 2. Struktura ludności Powiatu Ełckiego według ekonomicznych grup wieku w latach 2017-2021 (w %).....	17
Wykres 3. Stopa bezrobocia w Powiecie Ełckim na tle Polski i Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 2018-2022.....	18
Wykres 4. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w ramach OPS z Powiatu Ełckiego w latach 2020-2022	19
Wykres 5. Odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Powiecie Ełckim w 2021 roku	26
Wykres 6. Bezrobotni w Powiecie Ełckim według wykształcenia (31 grudnia 2022).....	27
Wykres 7. Bezrobotni w Powiecie Ełckim według wieku (31 grudnia 2022).....	28
Wykres 8. Rodziny z dziećmi korzystające z pomocy i wsparcia w ramach OPS w Powiecie Ełckim w 2022 roku	30